

Lukácsné Bajzek Mária
Mladen Pavičić

SZLOVÉN NYELV

A szlovén nyelv státusza és elterjedtsége
A szlovén nyelv helye a szláv nyelvcsaládon belül
A szlovén irodalmi nyelv rövid története
A szlovén nyelvjárások
A szlovén lexikográfia története
A modern szlovén irodalmi nyelv
Ajánlott irodalom

A SZLOVÉN NYELV STÁTUSZA ÉS ELTERJEDTSÉGE

A szlovén nyelv (szlovén neve: *slovenski jezik* vagy *slovenščina*) államnyelv Szlovéniában, amit az ország majdnem minden (körülbelül kétfélmillió) lakosa beszél, a többség anyanyelvként. Abból a 240 ezer lakosból, akiknek a szlovén nem anyanyelve, a többség (165 ezer) a volt Jugoszlávia valamelyik nyelvét tekinti anyanyelvének, valamint a két hivatalos nemzeti kisebbséghez, az olaszhoz (majdnem 4 ezer lakos) és a magyarhoz (8-10 ezer lakos) tartozik. A kisebbségek által lakott területeken (az olasz kisebbség Isztria északi részén, a magyar a Magyar Köztársaság határvidékén él, amelynek központja Lendva/Lendava) a két kisebbségi nyelv is hivatalos nyelv. Szlovénul beszélnek a Szlovénia határain kívül élő szlovén kisebbségek is: Magyarországon Vas megyében, a szlovén határ és Szentgotthárd közötti területen becslések szerint 4-5 ezer szlovén él; Ausztriában, elsősorban Karintiában 60 ezerre, Olaszországban 100 ezerre tehető a szlovénok száma. A szlovénul beszélő emigráns szlovénok és leszármazottaik száma Nyugat-Európában, elsősorban Németországban hozzávetőlegesen 100 ezer, az USA-ban 80 ezer, Dél-Amerikában, elsősorban Argentínában 35 ezer és Ausztráliában 30 ezer fő.

A SZLOVÉN NYELV HELYE A SZLÁV NYELVCSALÁDON BELÜL

A szlovén déli szláv nyelv, legközelebbi rokona a horvát nyelv.

AZ ÖSSZLÁV HANGOK ÁTALAKULÁSA A SZLOVÉN NYELVBEN

- Az összláv redukáltak gyenge helyzetben kiestek (akárcsak a többi szláv nyelvben), erős helyzetben viszont egybeestek; az így létrejött *sva* mai megfelelője a nyelvjárások többségében és az irodalmi nyelvben hosszú hangsúlyos szótagokban *a*, egyébként *sva*: **vbsb* > *vas* 'falu', **dbnb* > *dan* 'nap', **vbsb* > *ves* (ejtsd [vəs]) 'egész', **dbždžb* > *dež* (e. [dəš]) 'eső', **pbsb* > *pes* (ejtsd [pəs]).
- Az összláv nazálisok – egy északnyugati (podjunai) nyelvjárás kivételével – a nyelvterület nagy részén denazalizálódtak, akárcsak az irodalmi nyelvben: az egykori **ę* megfelelője az irodalmi nyelvben *e* és *é* (**pętb* > *pét* 'öt', **męso* > *mesó* 'hús', **desęti* > *deséti* 'tizedik'), az **ǫ* megfelelője *ó* (**mǫžb* > *móž* 'férj', **pǫtb* > *pót* 'út', **zǫbb* > *zób* 'fog, fn.').
- Az összláv /y/ (jery) és /i/ fonémák /i/-ben olvadtak össze (**synb* > *sin* 'valakinek a fia', **piti* > *piti* 'inni').

- Az ősszláv ě (jaty) fonéma a szlovén irodalmi nyelvben egybeolvadt az eredeti /e/ fonémával, egyes nyelvjárásokban azonban nem: a hosszú ě az északi és nyugati nyelvjárásokban *je* lett, a déli és keleti dialektusokban pedig *eĭ* (*lĭes* : *leĭs*, *irod.*: *les* 'fa/anyag/').
- Az ősszláv *tolť, tort, telt, tert, ort, ert* hangkapcsolatok *tlat, trat, tlet, tret, rat, ret* stb. kapcsolatokká alakultak (a likvidák metatézise; pl. **gordb* > *grad* 'vár', **orstb* > *rast* 'növés').
- Az ősszláv **tĭ* és **dĭ* a szlovénban *č*, ill. *j* lett: **svĕtĭa* > *sveča* 'gyertya', **medĭa* > *meja* 'határ'.

A SZLOVÉN IRODALMI NYELV RÖVID TÖRTÉNETE

A *Freisingi nyelvemlékek* (a legrégebb szlovén nyelvemlék, egyúttal az első latin betűkkel írott szláv szöveg) kézirata a X. és a XI. század fordulójáról származik, de egy korábbi szöveg átírása. A *Freisingi nyelvemlékekben* az ősszláv és a szlovén nyelv közötti átmenet figyelhető meg. Néhány fennmaradt középkori nyelvemlék (pl. a *Klagenfurti, Stičnai, Staragorai kézirat*) alapján felállítható az a tézis, hogy ezek a kéziratok nem egymástól függetlenül jöttek létre, és lényegesen több volt belőlük. Az irodalmi nyelv a protestáns Primož Trubar (1508-1586), a *Katekizem* (Katekizmus, 1550) és az *Abecednik* (Ábécéskönyv, 1550) szerzője alapozta meg. Protestáns társaival együtt (köztük a legismertebb az első teljes bibliafordítást /1584/ elkészítő Jurij Dalmatin /1547 k.-1589/, Anton Bohorič, az első szlovén nyelvtan /1584/ szerzője és Sebastijan Krelj, a legműveltebb szlovén protestáns írástudó, a szlovén nyelv és helyesírás megújítója) a XVI. sz. végére megalkotta a szlovén irodalmi nyelvet. A szlovén irodalmi nyelv alapjait illetően két elmélet született: egy régebbi elmélet szerint az alsó-krajnai (dolenjskai) nyelvjárásból fejlődött ki, amelyet ötvöztek a felső-krajnai (gorenjskai) nyelvjárás és a ljubljanaei beszélt nyelv egyes elemeivel, egy újabb elmélet az irodalmi nyelvet a ljubljanaei beszédből eredezteti.

A lendületes fejlődést egy hosszabb csendes időszak követte, majd a XVIII. század végén, a felvilágosodás idején az irodalmi nyelv újra gyors fejlődésnek indult, amikor 1790-ben Anton Tomaž Linhart (1756-1795) megírta az első szlovén drámát, Valentin Vodnik pedig kiadta az első szlovén újságot (*Lublanske novice*, 1797), az első verseskötetet (1806), szlovén tankönyveket, szlovén nyelvtant, stb. 1808-ban Jernej Kopitar kiadja az első tudományos igényű szlovén nyelvtant. A romantika korában a mai napig a legnagyobb szlovén költőként tisztelt France Prešeren (1800-1849) a korabeli európai költészet szintjére emelte a költői nyelvet. A XIX. század derekán az irodalmi nyelv, amely addig a központi nyelvjárásokon alapult, egyéb nyelvjárásokból átvett elemekkel gazdagodott, ami egyfajta kompromisszumot jelentett a heterogén összetevők között; minden szlovénnek, hovatartozásától függetlenül, ezt a nyelvet kell megtanulnia. Ezt követte a próza nyelvének fejlődése, fontosabb szerzőnek számít Josip Jurčič (1844-1881), az első szlovén regény, a *Deseti brat* (A tizedik testvér, 1866) szerzője, valamint Ivan Cankar (1876-1918) író és drámaíró, és Oton Župančič (1878-1949) költő.

A szlovén nyelv hosszú időn át (ausztriai) német befolyás alatt állt a nyelvterület nagy részén, illetve délnyugaton az olasz, északkeleten, a Muravidéken pedig a magyar hatás volt erős; a kétnyelvűség elsősorban a városokban lakó szlovén népességre volt jellemző. Elsősorban a XIII. és XIV. századra tehető az az időszak, amikor a magyar királyok hadjáratai során a szlovén nyelv több magyar szót is átvett, pl. *bunda* 'dzseki', *betežen* (<beteg) 'beteges', *hasniti* (<használni) 'hasznot hajtani', *lopov* (<lop) 'gonosztevő', *oproda* 'apród', *rovaš* 'rovás', *soba* 'szoba', *šantati* 'sántít', *tolovaj* (<tolvaj) 'rabló'. A XIX. században előtérbe került a jövevényszavak szlovén szavakkal történő helyettesítése; a jugoszláv állam idején (1918-1991) erős volt a szerbhorvát hatás. Jelentős a modern nemzetközi szókincs hatása is. A szlovén nyelv az első világháború után kezdett megszabadulni az idegen hatásoktól; a folyamatot felgyorsította a média fejlődése, és fontosak a politikai szervezetek keretén belül

működő speciális testületek is, amelyek a nyolcvanas években nyelvvédelemmel foglalkoztak: *Svet za slovenščino v javnosti* (Nyilvános szlovén nyelvhasználat tanácsa), *Jezikovno razsodišče* (Nyelvi döntőbíróság).

Trubar első két könyvét gót, a harmadikat azonban már antikva betűkkel írta. Trubar írásmódját egyes protestáns szerzők később némileg kiegészítették, Adam Bohorič (1520 k.-1598 után) pedig *Arcticae horulae* c. első szlovén nyelvtanában (1584, latin nyelven) szabályba is foglalta. Ebben a helyesírási rendszerben egy betű jelöli az /e/, /ɛ/, és /ə/, illetve az /o/ és /ɔ/ fonémákat, a szibilánsokat pedig két betűből álló kombinációkkal jelöli. Ez az írásmód (az ún. *bohoričica*) a XIX. század 20-as éveinek megrázkódtatásai ellenére az 1840-es évekig fennmaradt, ekkor váltotta fel a horvát közvetítéssel átvett cseh írásmód; ez a változás azonban csak a szibilánsokat érintette. Az *o* betű még mindig két fonémát jelöl, az *e* pedig hármat, problematikus az *l* betű kiejtése is.

A SZLOVÉN NYELVTUDOMÁNY RÖVID TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

Az első szlovén nyelvtan Adam Bohorič *Arcticae horulae* (1584) című műve. Az első tudományos igényű nyelvtant Jernej (Bartholomej) Kopitar (1780-1844) adta ki 1808-ban, címe: *Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kaernten und Steyermark*. Kopitar a szerzője a későbbiekben megcáfolt ún. pannon elméletnek is, amely szerint az ószláv nyelv a szlovénok őséneke tekintett pannóniai szlávok nyelvéből alakult ki. E teóriát Fran Miklošič (Franz von Miklosich, 1813-1891) fejlesztette tovább. 1811-ben Valentin Vodnik kiadta az első szlovén nyelven írt nyelvtant, amelyben elsőként említi a zenei hangsúlyt a szlovén nyelvben. Anton Murko (1809-1871) nyelvtana (1832) már tartalmazza azt a később meg is valósuló koncepciót, hogy nem központi nyelvjárások elemeit is be kell építeni az irodalmi nyelvbe. A XIX. században kiadott legjelentősebb szlovén szótár Maks Pleteršnik (1840-1923) *Slovensko-nemški slovar* (Szlovén-német szótár, 1894-95) című műve. A későbbi nyelvtanokra nagy hatást gyakorolt Anton Breznik (1881-1944) 1916-os nyelvtana. Fran Ramovš (1890-1952) azt az átfogó feladatot tűzte ki maga elé, hogy részletesen leírja a nyelvet diakrón (történeti) szempontból, ám korai halála miatt nem tudta befejezni művét; kiadott művei: *Konsonantizem* (Konszonantizmus, 1924), *Dialektološka karta slovenskega jezika* (A szlovén nyelv nyelvjárási atlasza, 1931), *Dialekti* (Nyelvjárások, 1935) és *Kratka zgodovina slovenskega jezika I* (A szlovén nyelv rövid története I. kötete, 1936). A második világháború utáni nyelvészek közül mindenképpen említésre méltó France Bezlaj (1910-1993), a szlovén etimológiai szótár (1976-2005) megalkotója, Martina Orožen (1931) nyelvtörténész, Tine Logar (1916) nyelvjáráskutató és Jože Toporišič (1926), az 1984-es nyelvtan szerzője, az akadémiai helyesírás (1990) társszerzője. A szlovén irodalmi nyelv első értelmező szótárát a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia adta ki 1970-1991-ben.

SZLOVÉN NYELVJÁRÁSOK

A SZLOVÉN NYELVJÁRÁSKUTATÁS RÖVID ÁTTEKINTÉSE

A szlovén nyelvjárásokat az orosz I. I. Szreznyevszkij kezdte el tudományosan kutatni a 19. században. Szreznyevszkij a Harkovi Egyetem bízta meg a szláv nyelvjárások kutatásával. 1841-ben meglátogatta a szlovén tartományokat, őszre pedig már megjelentette a szlovén nyelvjárások első tudományos leírását. A legtöbb figyelmet a rezi ai és a velencei szlovén nyelvjárásoknak szentelte. Később Szreznyevszkij ugyanezzel a feladattal bízta meg Jan Baudouin de Courtenay-t, aki megtanult szlovénul, sőt elsajátította a rezi ai nyelvjárást is. A délszláv és az újlatin nyelvek közötti interferenciákkal foglalkozott. Könyvet adott ki a rezi ai

nyelvjárási szövegekből, majd megjelentette a Ter menti nyelvjárások szöveggyűjteményét. Legfontosabb tanulmánya *A reziai helyi nyelvjárások fonetikai leírásának kísérlete* (1875). Fran Miklošič német nyelvű összehasonlító nyelvtant írt, amelyben figyelembe vette a szlovén nyelvjárások főbb jellemzőit is.

A muravidéki nyelvjárással Pável Ágoston is foglalkozott, részletesen feldolgozta szülőfaluja Vashigekút/Cankova hangtanát, amely *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana* címmel 1909-ben Budapesten jelent meg. Továbbá említést érdemel Asbóth Oszkár *A j > gy változás a hazai szlovének nyelvében és a dunántúli magyar nyelvjárásokban* (Budapest, 1908) című dolgozata.

A Ljubljana-i Egyetem megalapítása (1919) után a szlovén dialektológia önálló tantárgy lett az egyetemen. Első tanára Fran Ramovš volt, aki ebben a témában számos művet adott ki.

Alaposan feldolgozta a szlovén nyelvjárások hangtanát, alaktanát és prozódiaját. Főbb művei: *Historična gramatika slovenskega jezika* (A szlovén nyelv történeti nyelvtana, 1935), *Kratka zgodovina slovenskega jezika – vokalizem* (A szlovén nyelv rövid története – magánhangzórendszer, 1936), *Morfologija slovenskega jezika* (A szlovén nyelv morfológiája, 1952), *Dialektološka karta* (Nyelvjárási térkép, 1931).

A. V. Iszacsenko a karintiai nyelvjárásokkal foglalkozott: *Narečje vasi Sele na Rožu* (A roži Sele falu nyelvjárása, 1939). A nyelvjáráskutatásban a strukturális szinkrón kutatási módszert alkalmazta.

Ramovš mellett a legjelentősebb szlovén nyelvjáráskutató Tine Logar volt, aki több mint 200 szlovén nyelvjárási pontot dolgozott fel. Legfontosabb művei: *Slovenska narečja* (Szlovén nyelvjárások, 1975), *Karta slovenskih narečij* (Szlovén nyelvjárási térkép, 1983).

Ma a szlovén nyelvjáráskutatás központja a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia Fran Ramovš Szlovén Nyelvészeti Intézetében van. Az intézet két nemzetközi projektben vesz részt: az általános nyelvészeti atlasz (OLA-projekt) és az európai nyelvészeti atlasz (ALE-projekt) elkészítésében.

A SZLOVÉN NYELVJÁRÁSOKRÓL ÁLTALÁBAN

A szlovén nyelv a délszláv nyelvek közül a legtagoltabb. Az évszázadok során a történelmi, földrajzi és társadalmi körülmények hatására olyan nyelvjárási sokszínűség alakult ki, amely magában hordozza a szlovén nyelv fejlődésének legfontosabb sajátosságait. Erre a sokszínűsége hatással volt a rokon és a nem rokon népekkel való érintkezés és együttélés is. A nyelvjárások a nyelvi fejlődés következményei, tanulmányozásukkal képet kapunk a nyelv új elemeinek terjedési irányáról és módjáról. A nyelvi változatosság gyakorta kommunikációs nehézségeket is okozott a szlovén nyelvterület két végén (nyugati és keleti) élő szlovének között. A Rezia (ma Olaszország) és a Rába folyó mentén élő szlovének nyelvjárásában oly nagyok a különbségek, hogy meg sem értik egymást.

Kialakulásuk külső nyelvi tényezői

Történelmi körülmények

A legfontosabb külső tényezők egyike az alpesi szlovének két irányból és két hullámban történő letelepedése. A szlovének egyik ága 550 után északról, a Kárpátokon át érkezett, a másik ága pedig 568 után délnyugatról a Száva és Dráva völgyében felfelé. Valószínűleg ebben a kettősségben rejlik a szlovén nyelv legrégebbi nyelvjárási tagolódása. Az Alpok mentén letelepedett szlovén törzsek egészen a 8. századig az ősszláv nyelvet beszélték, majd attól egyre inkább eltávolodtak, és a 11. században kialakult az alpesi szlovén nyelv. A 12-13. században az alpesi szlovén nyelv 2 nyelvjárásra oszlott, délkeletire és az északnyugatra, a ě (jat) és az ō diftongizálódott (kettőshangzóvá vált), délkeleten ej/ou-t adott, északnyugaton

pedig *ie/uo*-t. A nazálisok korai denazalizációja ugyancsak hozzájárult a nyelv erőteljes tagolódásához.

Földrajzi körülmények

Szlovénia domborzati viszonyai – a magas hegyek, Alpok, folyók, sűrű erdők, mocsarak – nagy mértékben befolyásolták a nyelvi változások terjedésének irányát és mértékét. A nazálisok denazalizációja, amely délről indult a mai szerb és horvát területekről, Pohorje és az Alpok vonulatánál megakadt, és csak később jutott el a magas hegyeken túli területekre. Ezek mentén alakultak ki a politikai, igazgatási és egyházmegyei határok, valamint a nyelvjárásrégiók és nyelvjárás csoportok is. Meghatározó volt az is, hogy a Drávától északra fekvő területek a salzburgi püspökséghez, a délre fekvő területek pedig az aquileiai (Oglej) püspökséghez, később a Muravidék a zágrábi püspökséghez tartozott. A nyelvre nagy hatást gyakorolt más népek letelepedése is. Ennek következtében olyan német nyelvi szigetek alakultak ki (Kočevoje, Apaško polje), amelyeken a betelepített németek nyelvére a szlovén nyelv nem hatott. A betelepített németek másik csoportjánál pedig (Sorica, Rut, Podbrdo) a szlovén nyelv hatással volt nyelvi fejlődésükre. Hasonló hatások érvényesültek a szlovén-magyar nyelvi érintkezés során is.

Társadalmi körülmények

A nyelvjárási tagolódásra a nem szláv nyelvekkel ill. nyelvjárásokkal (német, furlán, olasz, magyar) való szomszédság is hatással volt, különösen a szavak hangsúlyára és a mondatok hanglejtésére, a hangtanra, a szókészletre és mondat szerkezetre. A nyelvjárások fejlődését továbbá befolyásolta a peremvidéki nyelvjárások lassúbb és a központi nyelvjárások gyorsabb fejlődése. A fejlődésben nyomott hagytak a török hódítások is, amelyek miatt a lakosság délről észak felé vándorolt, a helyükre pedig szerb és horvát területekről érkeztek menekültek. Így jöttek létre a vegyes szlovén, szerb és horvát nyelvi elemek.

Kialakulásuk belső nyelvi tényezői

A nyelvjárások kialakulására belső nyelvi tényezők is hatottak. A mai szlovén nyelvjárások leginkább éppen a hosszú és a rövid magánhangzókban különböznek egymástól. Vannak nyelvjárások, amelyek pl. csak három hangsúlyos hosszú magánhangzóval bírnak, de vannak olyanok is, amelyeknél ezek száma meghaladja a 15-öt (pl. karintiai helyi nyelvjárások). A két nazális csak a karintiai podjunai nyelvjárás csoportban őrződött meg. A hosszú magánhangzók rendszere a nyelvjárások többségében egyes- és kettőshangzókból áll. Teljes egyeshangzós rendszer jellemző a felvidéki nyelvjárásrégióra, de másodlagos, a kettőshangzók monoftongizációjával keletkezett egyeshangzókat találunk más nyelvjárás csoportokban is, pl.: *e:ī* → *e̞*; *ou̞* → *o̞*; *e:ī* → *e̞*; *ou̞* → *u̞*; *iə* → *i* ... Az olaszországi reziái szlovén nyelvjárás pedig egyedülálló módon a felsorolt hosszú magánhangzókon kívül úgynevezett sötét magánhangzókat is ismer.

A szlovén nyelvjárásokban a rövid magánhangzók lehetnek hangsúlyosak és hangsúlytalanok. Az *á-zás* (*ženo* → *žena*, *otrok* → *atruk*), *u-zás*, *i-zés*, magánhangzó-harmónia, egyes magánhangzók teljes elnémulása a szlovén nyelvet számos nyelvjárás csoportra és helyi nyelvjárásra osztotta. A nyelvi differenciálódásra kihatott a hangsúlyváltozás is. A nyelvterület nagyobb részén érvényesült a hangsúly eltolódása a szóvégi rövid nyílt szótagról a hangsúly előtti *e/o*-ra (*sestrà*, *kosà* → *sés*tra, *kó*sa), kisebb területen érvényesült a hangsúly eltolódás a hangsúly előtti félhangzóra (*məglà* → *məgl*a). Egyes szlovén nyelvjárások ismerik az intonációs hangsúlyt (karintiai, délvidéki, felvidéki nyelvjárásrégiók), a többi régióban magas és mély emelkedő és nem emelkedő magánhangzókat különböztetnek meg.

A nyelvjárási sokszínűséghez hozzájárult az ősszláv mássalhangzó-fejlődés is. A Kranj-Ljubljana vonaltól nyugatra fekvő nyelvjárásokban a *g* zárhang veláris γ réshanggá vált, a nyugati (olaszországi szlovén) nyelvjárásokban pedig zöngés vagy zöngétlen *h* fonémává, ritkán pedig teljesen elnémult (gora, γ ora, hora, ora). Nagy változásokon ment át a *t*, *ń*, *l* is. A *t*/*ć* csak néhány nyugati szlovén nyelvjárásban őrződött meg, máshol *č*-vé keményedett. Az *ń* a nyelvjárások többségében fennmaradt, egyes (pl. felvidéki) nyelvjárásokban azonban keménnyé vált, vagy pedig *jn*-é vagy *j*-vé változott (końa/kona/koja/kolja/kojna). A lágy *l'* csak kisebb területen maradt meg, kemény *l* lett belőle vagy *jl*-, *j*-vé változott. A *k*, *g*, *h* a veláris magánhangzók előtt a szlovén területek jelentős részén *č*, *j*, *š*-é változott (róče, nóje, oréši), míg Notranjska területén megmaradtak az archaikus *í/ć* és *h/s* mássalhangzók is.

Hasonló tarka képet mutat a kemény *ł* fejlődése. Számos nyelvjárásban a palatális magánhangzók előtt megőrződött, vagy pedig *u/w/v*-vé alakult (łopáta, wopáta, vopáta, lopáta). Az ősszláv *u* fejlődése sem egységes, egyes nyelvjárások megőrizték, másokban *w/v*-vé fejlődött. A szó végén az *m* a szlovén nyelvterület legnyugatibb és legkeletibb részein *n*-né alakult (vidim – vidin, delam – delan). A muravidéki nyelvjárásban a *h* *j*-vé változott vagy elnémult, a *j* pedig a magánhangzó előtt *d/ž*-vé változott.

A nyelvjárási tagolódásban nagy szerepe volt az alaktani változásoknak is.

NYELVJÁRÁSI RÉGIÓK, NYELVJÁRÁSCSOPORTOK ÉS HELYI NYELJÁRÁSOK

Fran Ramovš a *Dialekti* (Ljubljana, 1935) című könyvében a szlovén nyelvjárásokat hét nyelvjárási régióra - karintiai/koroško, tenger melléki/primorsko, irtásvidéki/rovtarsko, felvidéki/gorenjsko, délvidéki/dolenjsko, sztíriai/štajersko, pannon/panonsko - osztotta fel, amelyek több mint ötven nyelvjárás csoportra és nagy számú helyi nyelvjárásra oszthatók. Ez a nyelvi sokszínűség ezeréves fejlődés, számos külső és belső nyelvi tényező eredménye.

I. Felvidéki nyelvjárási régió

A felvidéki nyelvjárási régió 3 nyelvjárás csoportra osztható:

1. központi felvidéki (Ljubljana-Kamnik-Kranj)
2. Kranjtól északra beszélt nyelvjárás csoport (Radomlja folyó mentén)
3. Kranjtól délre beszélt nyelvjárás csoport (Ljubljana-Vernek)

Főbb hangtani sajátosságai:

A felvidéki nyelvjárási régióban beszélt nyelvjárásra jellemző a hangzók palatális jellege, mássalhangzók hatására a szótagok meglágyulnak. A magánhangzók hosszúak és rövidek. A délvidéki nyelvjárás régióhoz hasonlóan a felvidéki régió is megőrizte a hosszú magánhangzók intonációját, és pedig az emelkedőt és ereszkedőt, a rövid magánhangzók hangsúlya csak dinamikus lehet. Magánhangzórendszerére jellemzőek a monoftongikus hosszú magánhangzók: *i*:, *u*:, *e*:, *o*:, *e*:, *o*:, *a*: és az erősen redukálódott rövid (hangsúlyos és hangsúlytalan) magánhangzók. A nyelvjárásban nem találunk vokalizált m_p , n_p és l hangzót. Megőrződött a szóvégi hangsúly (meg'la, be'zeg) (oxitonézis). A nyelvjárásra jellemző az úgynevezett „švapanje”, ami a *-la* > *-wa*, *-ua*-vá alakulását jelenti (šla>šwa). A palatális *l'* és *n'* csak Bohinj völgyében őrizte meg lágyágát, másutt keménnyé vált (vola, kon). Magas hangrendű magánhangzók előtt a *k*, *g*, *h* > *č*, *j* *š*-vé alakult, a *šč* csoport *š*-é egyszerűsödött.

Főbb alaktani jelenségek:

A felvidéki nyelvjárásokban a semleges nemű főnevek hímnemű főnevekké alakultak. A nőnemű főnevek többes szám birtokos esete őrzi az a végződést (žena, solza, gora). A ragozásban megőrizték az összes hangsúlytípust, valamint a főnevek szóvégi hangsúlyát. A felvidéki nyelvjárások a főnévi igenév két alakját ismerik: a *-ti/či*-t az északnyugati és a *-t/-č*-t a déli nyelvjárás csoportokban.

II. Irtásvidéki nyelvjárásrégió

A nyelvjárásrégió a nevét a német *reuten* (irtani) igéből kapta. Ez a terület az újabkori kolonizáció során vált lakottá. A hegyvidéki területen tiroliak és bajorok telepedtek le, és itt a szlovén és a német nyelv között már a középkorban erős kölcsönhatás érvényesült. A nyelvjárásrégió nyelvi változatokban nagyon gazdag és az alábbi nyelvjárás csoportokra osztható:

1. Tolmini nyelvjárás csoport (Tolmin környéke)
2. Cerkljanskói nyelvjárás csoport (Cerkljanskó hribovje környéke)
3. Poljanskói nyelvjárás csoport (Poljana völgye)
4. Črni vrhi nyelvjárás csoport (Črni vrh környéke)
5. Horjuli nyelvjárás csoport (Horjul környéke)
6. Škofja Loka-i nyelvjárás csoport (Škofja Loka környéke)

Tolmini nyelvjárás csoport

A nyelvjárás csoport jellegzetessége a bačai helyi nyelvjárás, amely átmenet a felvidéki és az irtásvidéki nyelvjárásrégió között.

Főbb sajátosságai:

A nyelvjárás csoport csak 3 hosszú magánhangzót ismer, az *ie*, *uo* és *a*, a többi megrövidült. A rövid magánhangzók hangsúlya dinamikus, a magánhangzókra továbbá jellemző a teljes körű *á*-zás és az erőteljes magánhangzó redukció.

Másik jellegzetessége a podbrdói helyi nyelvjárás, amelyben nem különböztetik meg a sziszegő és susogó mássalhangzókat, csak a *s*, *z*, *c* mássalhangzókat ejtik. Ezt nevezik „slekanje”-nek (eszezés).

Cerkljanskói nyelvjárás csoport

Főbb sajátosságai:

A hangsúly csak dinamikus, a diftongusok monoftongizálódtak: *ie* > *i*:, *uo* > *u*:, jellemző az *á*-zás, amely miatt a semleges nemű főnevek nőneművé váltak (žito > žita).

Poljanskói nyelvjárás csoport

A Poljana völgyében és Žiri környékén beszélnek. Hangsúlya intonációs.

Črni vrhi nyelvjárás csoport

Főbb sajátosságai:

Hangsúlya dinamikus. A hosszú magánhangzórendszere monoftongikus és diftongusos. A rövid magánhangzórendszerre jellemző a hangsúly előtt és hangsúly utáni *á*-zás, *u*-zás.

Az *l*' és az *n*' depalatatalizálódtak, vagy pedig a két mássalhangzó helyet cserélt (*jl*, *jn*), *šč* mássalhangzó csoport *š*-sé vált.

A szókincsében számos újlatin kölcsönző található.

Horjuli nyelvjáráscsoporthat

Főbb sajátságai:

A hosszú és rövid szótagokban megőrizte az intonációs hangsúlyt. A magánhangzórendszere hasonló az irodalmi nyelv rendszeréhez, a magánhangzók disztribúciója (eloszlása) azonban különböző. Erőteljes a rövid magánhangzók redukciója, jellemző az *á*-zás és az *i*-zés. A palatális *l'* depalatalizálódott, az *nj > j* változott. Továbbá jellemző a semleges nemű főnek hímneművé válása.

Škofja Loka-i nyelvjáráscsoporthat

Főbb sajátságai:

Hangsúlya dinamikus, hosszú magánhangzórendszere monoftongikus, de nincsen hosszú *i*-je és *u*-ja, mert megrövidültek. Jellemző az *u*-zás, az *lj* és az *nj* pedig keményre vált.

III. Tengeremelléki nyelvjárásrégió

Nevét a terület földrajzi fekvése alapján kapta. Színes régiót képez, hiszen számos közös történelmi múlttal rendelkező nyelvjáráscsoporthat alkotja. Ezek a nyelvjárások sokáig megőrizték az orrhangokat.

A régió különlegessége a notranjščina, amely együtt fejlődött a délvidéki nyelvjárásokkal, így kifejlődött az *eĭ* és *ou* diftongus.

A nyelvjárásrégiót az alábbi nyelvjáráscsoporthatok alkotják:

1. Rezia menti nyelvjáráscsoporthat
 2. Soča menti nyelvjáráscsoporthat
 3. Ter menti nyelvjáráscsoporthat
 4. Nadiža menti nyelvjáráscsoporthat
 5. Briškói nyelvjáráscsoporthat (Goriška Brda)
 6. Karsztvidéki nyelvjáráscsoporthat
 7. Isztriai nyelvjáráscsoporthat
 8. Čiči nyelvjáráscsoporthat (Čiči, Ilirska Bistricától nyugatra – szlovén-ča-horvát helyi nyelvjárás)
 9. Notranjskói nyelvjáráscsoporthat (Snežnik-Javornik-Hrušica-Nanos és a trnovói erdőtől nyugatra, Pivkában, Brkiniben, a Karsztvidéken és a Vipava völgyében beszélnek).
- Alább csupán a legjellemzőbbeket mutatjuk be.

1. Rezia menti nyelvjáráscsoporthat

A Rezia folyó mentén élő olaszországi szlovének beszélnek. A nyelvjáráscsoporthat igazi különlegességnek számít, a nyelvjárás alapja az ausztriai Zilja menti karintiai nyelvjárás, amely később számos velencei szlovén és reziai elemmel gazdagodott. Ez a nyelvjáráscsoporthat a legarchaikusabb szlovén nyelvjáráscsoporthat. A ritka nyelvi elemek a kolonizáció során fejlődtek ki, a történelmi változások - Rezia izolálása - pedig konzerválták azokat. A Rezia menti nyelvjárások az izoláció során saját fejlődési irányt vettek, amelyek a nyelvi archaizmusokban megnyilvánuló különleges konzervativizmust képviselnek. A nyelvjáráscsoporthathoz számos helyi nyelvjárás tartozik. Ezek a kutatók nagy érdeklődésének köszönhetően a legjobban feldolgozott nyelvjárások közé tartoznak.

Főbb sajátságai:

A magánhangzórendszere monoftongikus. A *jat* és a mindig hosszú *o* fejlődése a következő:

e (jat) > ie > i

o > uo > u

A félhangzó *e*-vé fejlődött. A nyelvjáráscsoporthat jellemzője az elfojtott és sötét *i*, *e*, *o*, *u* magánhangzók és a magánhangzóharmónia.

A *g* zárhang csak Rezia legnyugatibb részében őrződött meg, mindenhol máshol veláris réshangot γ -t (frikatív) ejtenek, amely azonban *h* gégehanggá fejlődött és sok helyen elnémult (bogát, bohat, boat, bat).

A szóvégi *m n*-é változott, a *-la* mindig *-la*-vá változik, megőrződött a $\acute{c} < t'$ (sviáca, nuć).

A nyelvjárás megőrizte a régi karintiai-reziai számolási módot (štredi, paterdu), továbbá az imperfektum és az aorisztosz maradványait is. Fennmaradt továbbá az oxitonézis (szóvégi hangsúly) és a *dn, dl* mássalhangzócsoport .

2. Soča menti nyelvjárás csoport

A Soča felső szakaszától (Mangart, Bovec, Trenta, Kobarid) Most na Soči településig beszélnek.

Főbb jellemzői:

A hosszú magánhangzók hangsúlya intonációs, a rövideké pedig csak dinamikus. A nyelvjárásra jellemző a nagyon nyílt *e* és *o*, amelyek a nazálisokból fejlődtek ki és a később bekövetkezett denazalizációra utalnak. A szóvégi *-m -n*-né változott, de a változás nem következetes.

3. Ter menti nyelvjárás csoport

A olaszországi Ter folyó mentén lakó szlovén lakosság beszél. A nyelvjárást Jan Baudouin de Courtenay (1845-1929) is kutatta. A reziai nyelvjárásokhoz hasonlóan itt is erős az újlatin nyelvek hatása. A szomszédos furlán helyi nyelvjárások hatása nyomon követhető a szókincsben, a mondat szerkezetben, valamint a sziszegő és susogó mássalhangzók kiejtésében.

Főbb jellemzői:

Hangsúlya intonációs, magánhangzórendszere monoftongikus és diftongusos (*ię* és *uọ*), megőrződött a palatális *l'* és *n'* ($l' > i$).

A velencei szlovénekhez nagyobb számú csa-horvát nyelvet beszélő horvát menekült a törökök elől. Ez a szlovén-horvát együttélés a nyelvjárásban is tükröződik, pl. az *-oga, -omu* végződésben a melléknevek ragozásában.

4. Nadiža menti nyelvjárás csoport

A Nadiža folyó és olaszországi mellékfolyói mentén beszélnek.

Főbb jellemzői:

Hangsúlya intonációs a hosszú szótagokban, a rövid szótagokban dinamikus, magánhangzórendszere monoftongikus és diftongusos. Megőrződött az oxitonézis. A magánhangzók redukciója gyenge, csak az *i* redukálódott. Félhangzó helyett *a*-t ejtenek. Ritkán előfordul *á*-zás, az *u*-zást és *i*-zést nem ismerik.

Jellemzők az alábbi mássalhangzóváltozások: $h < g$, $v < w$, $-n < -m$, $\acute{c}(\acute{c}) < t'$.

6. Karsztvidéki nyelvjárás csoport

A Karsztvidék nyugati részén (Nova Gorica, Vrtojba, Šempeter), a Vipa völgyének alsó szakaszán, Olaszországban, Goriciától Prosekig beszélnek. Tine Logar (1916-2002) szerint a karsztvidéki nyelvjárás csoport másodlagos, a notranjskói nyelvjárás elemei a Goriška Brda-i nyelvjárás elemeivel keveredtek.

7. Isztriai nyelvjárás csoport

Isztria szlovén részén beszélnek. Két helyi nyelvjárás különböztethető meg:

- a) Rižánai helyi nyelvjárás
- b) Šavrini helyi nyelvjárás

9. Notranjskói nyelvjárás csoport

A csoportba tartozó nyelvjárásokat a Snežnik-Javornik-Hrušica-Nanos és a trnovói erdőtől nyugatra, Pivkában, Brkiniben, a Karsztvidéken és a Vipava völgyében, Opicinától Triesztig beszélnek. A nyelvjárás alapja a délvidéki (dolenjskói) nyelvjárás, hiszen a korán bekövetkezett változások mindkettőben megegyeznek. Később a megváltozott igazgatási határok, politikai változások, kulturális hatások miatt a fent említett területen más nyelvi hatások érvényesültek. Ma a tenger melléki nyelvjárási régióba soroljuk.

Főbb jellemzői:

A hangsúlya dinamikus, és éppen ebben tér el leginkább a délvidéki nyelvjárásoktól, amelyek hangsúlya intonációs. Két diftongusa van: $e > iə$, $o > uə$.

IV. Sztíriai (štajerskói) nyelvjárás régió

A földrajzi Sztíria területén beszélnek. A nyelvjárás régió nagyon heterogén.

A nyelvjárás régiót az alábbi 6 nyelvjárás csoport alkotja:

1. Felső-Savinja menti nyelvjárás csoport
2. Közép-Savinja menti nyelvjárás csoport
3. Közép-Sztíriai nyelvjárás csoport
4. Kozjansko-Bizeljsko-i nyelvjárás csoport
5. Száva menti nyelvjárás csoport
6. Dél-pohorjei nyelvjárás csoport

A nyelvjárás régiók közös főbb jellemzői

Magánhangzók:

A $ě$ (jat) és az o (mindig hosszú) $> ei$ és ou már a magánhangzófejlődés 3. fázisában bekövetkezett. Az összes sztíriai nyelvjárás elvesztette az intonációs hangsúlyt, a hangsúlyos szótagok ma hosszabbak és könnyen diftongizálódnak. Az i és az u megőrződött, vagy pedig megrövidült illetve diftongizálódott. A rövid magánhangzók hosszúkká váltak, a rövid félhangzó pedig nagyon nyitottá.

Az $ě$ (jat) és e (mindig hosszú) párhuzamosan fejlődtek. A magánhangzóredukció az északi sztíriai nyelvjárásokban sokkal gyengébb, mint a délieknél.

Mássalhangzók:

Az nj elvesztette nazális jellegét és tiszta j -vé alakult (svija), de depalatalizálódhat (kniga) is. Az l mindenhol depalatalizálódott (Cele). Jellemző a $šč > š$ (goša) változás, továbbá a protetikus j (imela $>$ jimela) és v (uha $>$ vuha).

Alaktani jellemzők:

A déli nyelvjárásokban a semleges nem többes száma hímneművé vált, az északi nyelvjárásokban pedig nőneművé. Megőrződött a szótó t -vel történő meghosszabbodása. A nőnemű főnevek esetragjai között az $-i$ mellett megőrződött az $-oj$ is (z lipoj – z lipi). A hímnemű főnevek egyes számú dativusában és lokativusában az $-u$ végződés $-i$ végződéssé alakult. Többes számban a $-je$ helyett $-i$ van (brati). A kettes szám az északi nyelvjárásokban megőrződött, máshol kevésbé gyakori. A melléknév ragozásban az $-ega$ végződés helyett $-iga$ van. Az északi nyelvjárásokra jellemző a névmás duplázása (toti). Az igeragozásban a kettes szám első személyének végződése $-ma$ (grema). A sztíriai nyelvjárások nem ismerik az aтемikus igeragozást (daste $>$ date).

V. Karintiai nyelvjárásrégió

A karintiai nyelvjárásokat 3 országban beszélik:

Ausztriában: a Zilja folyó völgyében, Beljak környékén, a Karavankák és Savinjai Alpok között.

Olaszországban: Kanal völgyében, Trbižtól Liplalje vas településig.

Szlovéniában: a Savinja völgyének felső szakaszán, Rateče, Kranjska gora, Gozd Martuljek, Mojstrana környékén, Dravogradban, a Dráva völgyének közepéig.

A nyelvjárásrégió az alábbi nyelvjárás csoportokra osztható:

1. Zilja menti nyelvjárás csoport

Ausztriában és Olaszországban beszélik. Ide soroljuk a Kranjska gora-i helyi nyelvjárást is, amely újabb gorenjskói elemekkel gazdagodott. A Kanalska dolina-ban és Ratečében az archaikus Zilja menti nyelvjárást beszélik.

2. Rožanskói nyelvjárás csoport

Beljak és Velikovec között Celovec alatt beszélik. A nyelvjárás csoport nem egységes, további helyi nyelvjárásokra tagolódik: Obir környéki nyelvjárásra, Podjuna környéki nyelvjárásra, Mežica környéki nyelvjárásra.

3. Észak-pohorjei és remšniškói nyelvjárás csoport

Rušetől Vuzenicáig, a Dráva feletti területeken és Kozjak környékén beszélik.

Közös jellemzők

A karintiai nyelvjárások nagy mértékben eltérnek a többi szlovén nyelvjárástól, az izolált környezetben az archaikus elemek egész sorát őrizték meg.

Hangtani jellemzők

Az összes karintiai nyelvjárás a nyelvjárások kialakulásának 1. és 2. szakaszában az északnyugati csoportban alakult ki. A karintiai nyelvjárások közös jellemzője *ě* (jat) *je*-vé fejlődése, amely aztán a rožanskói nyelvjárásban tiszta *i*-vé fejlődött tovább: *ě* (jat) > *je* > *iə* > tiszta *i*. Reziában a 14. századig a fejlődés a karintiai vonalat követte, majd a Rezia menti nyelvjárás a Ter menti nyelvjárás hatása alá került. A *ě* (jat) párhuzamosan fejlődött az etimológiai *o*-val *o* > *uo*. Az összes karintiai nyelvjárásra jellemző, hogy a régi és új akutok (emelkedő intonációjú hangzó) később megnyúltak. Párhuzamosan fejlődött a mindig hosszú félhangzó és a mindig hosszú *en* orrhangzó. A karintiai nyelvjárásokban a nazális *e* a nagyon zárt és nagyon nyitott változata is ismert. A mindig hosszú *a*-t legtöbbször tiszta *o*-nak ejtik (*malo* > *molo*) és csak nyugaton ritkán tiszta *a*-nak. A hosszú *i* és *u* sehol sem diftongizálódott. Az intonációs hangsúlyt csak az ausztriai nyelvjárások ismerik.

A karintiai nyelvjárások ismerik a „švapanje-t”, a kemény *l*-t a palatális magánhangzók előtt *w*-nak ejtik (*šla* > *šwa*). Ismerik a velárisok másodlagos palatalizációját (*k, g, h* > *č, ž, š*). Azonban nem ismerik a palatális *l'*-t, mert tiszta *l*-é fejlődött (*kluč, kral*). Nyugaton megőrződött a palatális *n'*, keleten pedig nazális *j*-vé fejlődött (*svinja – svija*). A *k* torok réshang, az *r* pedig uvuláris. Megőrizték továbbá a *čre-*, *žre*-mássalhangzó csoportot és az elsődleges *tl-*, *dl-* csoportot (*vidle* < *vile*, *kridlo* < *krilo*).

Alaktan

Az összes karintiai nyelvjárás 3 számot (egyes, kettes, többes) különböztet meg, gyakori a semleges nemű főnevek nőneművé válása. Az igékhez német hatásra határozószók kötődnek.

Szótan

Ezekben a nyelvjárásokban nagyon sok a tükörszó és a szókölcsonzés, a német *zu* igekötő szlovén szótóhoz kötődik (*zuveč* > *cveč*), 40-től 90-ig *-red*-del számolnak (*štirired*), az *uho*, *jajce* típusú semleges nemű főnevek töve *-t*-vel bővül (*ušeta, jajceta*).

VI. Délvidéki nyelvjárásrégió

A nyelvjárásrégió az alábbi nyelvjárás csoportokból áll:

1. dolenszkói
2. észak- és dél-bela krajinai
3. kosteli
3. kočevjei

A délvidéki nyelvjárásrégió nem esik egybe és nem fedi le Dolenjska tartomány területét, hiszen ezeket a nyelvjárásokat Notranjska területen is beszélik, egészen Snežnikig.

Főbb jellemzői

A hangsúlya intonációs.

Magánhangzók:

A hosszú magánhangzók rendszere monoftongikus és diftongikus, *ü*:-t csak veláris mássalhangzók után ejtenek, négy diftongust *je*:, *uo*:/ *ua*:, *e*:*i* és *o*:*u* ismernek. A rövid és hangsúlytalan magánhangzóknál jellemző az *á*-zás, *u*-zás

Mássalhangzók:

A *tl*, *dl* mássalhangzó csoport *l*-é változott; a palatális *l* keménnyé vált, a palatális *n*' csak nyugaton vált *j/jn*-é. A nyelvjárások továbbá megőrizték a *čre*- / *če*-, *žre*- / *že*, *šč* mássalhangzó csoportot, ami a nyelvjárások archaikus voltára utal.

Alaktan:

Ezek a nyelvjárások megőrizték a vegyes, változó és részben a szóvégi hangsúlytípusokat. A keleti nyelvjárások egyes számban ismerik a semleges nemű főnevek hímneművé alakulását és többes számban a hímnemű főnevek nőneművé válását. A nyugati nyelvjárásokban a semleges nem megőrződött. A kettes szám csak a hímnemben őrződött meg, nőnemben többes számúvá vált. Ismerik a rövid főnévi igenevet (*nest*, *bost*, *past*), különbséget tesznek a határozott és határozatlan melléknév között. A határozott alakot mindig mutatónévmással használják (*ta mali*, *ta dobri*).

VII. Pannon nyelvjárásrégió

4 nyelvjárás csoport alkotja:

1. muravidéki
2. prlekijai
3. halozei
3. Slovenske gorice-i

Közös jellemzők

A pannon nyelvjárásrégióba tartozó nyelvjárások a 14. századtól az észak-sztíriai nyelvjárásokkal együtt fejlődtek.

Az *e* > *e**i* és *o* (*on*) > *ou* diftongusokat ismerik, a félhangzó *ə* > *e* változott. A prlekijai nyelvjárás ma csak monoftongusokat ismer, a muravidéki nyelvjárásokban: *moust*, *zvezda*, a prlekijaiakban pedig: *most*, *zvezda*. A későbbi fejlődés során az összes kelet-sztíriai nyelvjárásban megnyúltak a régi és új akutok (emelkedő intonációjú hangzó), a pannon nyelvjárásrégióban ez nem következett be, ezért ma a nyelvjárásrégió 14. századi sztíriai és pannon magánhangzórendszerrel rendelkezik.

A pannon nyelvjárásrégióban minden *u* elöretolódott is *ü*-vé fejlődött, az *u* helyét a vokális *l*-ből keletkezett tiszta *u* foglalta el (*golčati* > *gounčati* > *gučati*).

A prlekijai nyelvjárásokban az *a* labializációja itt-ott olyan erős, hogy szinte tiszta *o*-ként ejtik (*malo* > *malo* > *molo*). A muravidéki nyelvjárásokra kettősség jellemző: ha a hosszú *a*

A SZLOVÉN LEXIKOGRÁFIA TÖRTÉNETE

A szlovén lexikográfia kezdetei a XVI. század közepéig, azaz a protestantizmusig nyúlnak vissza. Ekkor jelennek meg az első szlovén nyelvű könyvek: katekizmusok, ábécéskönyvek, nyelvtanok és a Biblia-fordítás. A protestantizmus korában egyre határozottabban fogalmazódik meg a szlovén irodalmi nyelv iránti igény, s ekkor kerül sor a szlovén irodalmi nyelvi norma, a saját írásmód kialakítására is.

GLOSSZÁRIUMOK

A szótárak eredete a középkorig nyúlik vissza és a latin nyelv használatával van összefüggésben. A szlovén szótárírás kezdeteit a másik nyelv megfelelő szavának a kéziratba, az egyes szavak vagy szókapcsolatok mellé vagy fölé történő szoros bejegyzésétől számítjuk. Éppen ezért a kéziratokban fellelhető *glosszákat* tekinthetjük az első szótári kezdeményezésekként. A kéziratos latin nyelvű prédikációkat tartalmazó *Stiški rokopis* (Stičnai kézirat, 1428–1440) margóján található glosszákat a szótárírás még nem önálló sodott kezdeményeinek tekinthetjük, a kézirat glosszáriumát pedig már az önálló szlovén szótárírás részének.

SZÓTÁRKEZDEMÉNYEK - SZÓSZEDETEK

Már az első nyomtatott szlovén könyvekben gyakran éppen maguk a szerzők tartották fontosnak, hogy bizonyos szavakat kiemeljenek vagy megmagyarázzanak. Köztudott, hogy a szlovén nyelv nyelvjárási szempontból mindig is rendkívül tagolt volt, éppen ezért az első ilyen szószedetek szinonimapárokat is tartalmaztak. Ilyen szinonimaszótárakat találunk Primož Trubar (1508-1586) *Abecedarium*-ában (1550), amelyben a szerző összesen 86 szlovén szót jegyzett le ábécérendben. Sebastijan Krelj (1538-1567) *Otrozhia Biblia* (Gyermekbiblia, 1566) című műve 24 szóból álló rövid latin-szlovén listát tartalmaz. Ezt tekinthetjük az első nyomtatott szótárocskának. Ezen kívül említésre méltó még Jurij Dalmatin (1547-1589) *Registere*, amelyet Biblia-fordításának első részéhez (1578) mellékel. A Biblia-szöveg alapján 205 szóból álló szótárt készített.

Adam Bohorič (1520-1598) *Elementale Labacense* című latin, német és szlovén nyelvű ábécés könyvéhez *Nomenclatura trium linguarum* címmel (1580) latin-német-szlovén szótárocskát is mellékel. Bohorič aktívan közreműködött a protestáns kiadványok műveinek előkészítésében. Sok éves munkájának eredménye volt az első szlovén nyelvtan, az *Arcticae horulae* (1584), amelynek szerves részét képezte az *Exempla masculini, foeminini et neutri generis* és a *Verba primi, secundi et tertii ordinis*, az első igazi szlovén-latin-német szótár. A szlovén szótárírás szempontjából ez a szótár azért fontos, mert a szlovén címszavak szerepelnek benne az első helyen. Az ábécérendbe állított szótár 1979 lexikai egységet és számos szlovén példamondatot tartalmaz.

A szlovén protestáns irodalom kétségtelenül legkiemelkedőbb műve Jurij Dalmatin szlovén nyelvű Biblia-fordítása (1584), amelynek szerves részét képezi a *Register Nekaterih besed, katere, Crajnski, Coroshki, Slovenski ali Bejjázhki, Hervázki, Dalmatinski, Istrianski, ali Craski, se drugázhki govoré* (Némely szavak jegyzéke, melyeket a krajnai, karintiai, kaj-horvát, horvát, dalmát, isztriai vagy karsztvidéki másként mond). A Biblia végén található *Register* 13 oldalból áll és 755 címszót tartalmaz, amelyek négy hasábra vannak szedve: az első hasábrban a krajnai szlovén (Crajnski) - Dalmatin erre a nyelvre fordította a Bibliát - címszavak találhatók, a másodikban a karintiai szlovén (Coroshki) jelentés, a harmadikban a kaj-horvát (Slovenski, Besjashki), a negyedikben pedig a horvát, dalmát, isztriai, karsztvidéki jelentés (Hervazki, Dalmatinski, Istrianski, Crashki).

AZ ELSŐ JELENTŐS SZÓTÁR - MEGISER SZÓTÁRA

A 15. és 16. századi szlovén lexikográfia Hieronymus Megiser *Dictionarium guatuar linguarum* (Graz, 1592) című német-latin-illír-olasz szótárában teljesedett ki. Az illír ebben az esetben szlovént jelent. Hieronymus Megiser (1554-1619) német származású tanító, nyelvész, történész és polihisztor ljubljanai és klagenfurti (Celovec) tartózkodása idején kapcsolatba került a szlovén protestáns írókkal és így megismerkedett a szlovén nyelvvel is. A négy nyelvű szótár 1592. évi első kiadása 344 oldalon 8575 szlovén szót tartalmaz, az 1603-as *Thesaurus Polyglottus*, amely Frankfurtban jelent meg, 1583 oldalon több mint 8.000 latin címszót. A második kiadás, amely 1744-ben jelent meg Klagenfurtban, 450 oldalon 12.613 szlovén jelentést foglal magába.

A SZLOVÉN SZÓTÁRÍRÁS KIBONTAKOZÁSA

A szlovén lexikográfia történetében több évtizednyi szünet után a 18. század vége felé jelenik meg újabb munka, és pedig a vallási témájú művek szerzőjeként ismertté vált Marko Pohlin (1735-1801) nyelvész, fordító és irodalomtörténész jóvoltából. A *Tu malu besedische treh jezikov* (Három nyelv kis szókincse, 1781) című szlovén (krajnai)-német-latin szótár új korszakot nyitott a szlovén szótárírásban. Pohlin termékeny szótáríró volt. Nevéhez fűződik az első szlovén etimológia szótár, amelyet *Glossarium slavicum* címmel 1792-ben adott ki Bécsben. Ugyancsak itt jelent meg 1792-ben a *Dictionarium slavicum carniolicum oder deutsch, slavonisch, krainerisches und lateinisches Wörterbuch* is. Szótárjai ugyanolyan népszerűek voltak, mint a nagy sikerű német nyelven írt nyelvtana, a *Kraynska grammatika* (Krajnai nyelvtan, 1768).

Marko Pohlin szótárírói működésének köszönhetően felpezsdült a szlovén lexikográfia, amit alapvetően a szlovén nyelv fejlődése és a kor igényei is indokoltak. Klagenfurtban 1789-ben napvilágot látott Ožbalt Gutsman (1725-1790) *Deutsch-windisches Wörterbuch mit einer Sammlung der verdeutschten windischen Stammwörter, und einiger vorzüglichern abstammenden Wörter* kétnyelvű szótára. Az első jó szótárnak számított abban a korban, amikor a német és részben a latin is jelentős szerepet játszott a hétköznapi kommunikációban. Szótárában egyebek mellett számos neologizmust is alkotott, hiszen a kor szellemének megfelelően absztraktabb és igényesebb szókincsre volt szükség.

A 19. század közepéig a szlovén szótárak személyes ambícióból vagy külső készítésből készültek. Ilyen személyes készítés alapján készült a neves nyelvtanító, Anton Murko (1809-1871) *Deutsch-slowenisches und Slowenisch-deutsch Handwörterbuch (Slovénsko-Némški in Némško-Slovénski Róčni Besédnik. Kakor se slovenščina govori na Štajerskim, Koróškim, Krájskim in v' zahodnih straneh na Vógerskim)* (Szlovén-német és német-szlovén kézisztótár. Miként a szlovént a stájer, karintiai, krajnai és Magyarország nyugati tájain beszélik) című szótára is, amely 1833-ban jelent meg Grazban. A szlovén szótárírás fontos eredményének számít, hiszen Gutsman német-szlovén nyelvű szótára után, amelyet mintául használt, Pleteršnik szlovén-német szótárának megjelenése előtt a szlovén szókincs feldolgozása szempontjából a legteljesebb szlovén-német nyelvű szótárnak számít.

Ebben a korszakban a szlovén nyelv egyre nagyobb szerepet töltött be a szlovének társadalmi életében, így a szlovén szókincs látványos és gyors fejlődésnek indult. Kezdetét veszi a szlovén lexikográfia legfontosabb korszaka. Murko hagyományát folytatta Anton Janežič (1828-1869), aki a nyelvtanán kívül kiadta a *Popolni ročni slovar slovenskega in nemškega jezika* (A szlovén és a német nyelv teljes kézisztótára) című szótárt. A német-szlovén szótár 1850-ben, a szlovén-német szótár pedig 1851-ben Klagenfurtban látott napvilágot.

Matej Cigale (1819-1889) német-szlovén szótára 1860-ban jelent meg Wolf püspök anyagi támogatásával, 6000 példányban. Cigale különleges nyelvérzéssel bírt és a szótárírásban is jártas volt, hiszen már 1847 évtől politikai és igazgatási terminológián dolgozott, 1850-től pedig a Državni zakonik (hivatalos közlöny) szlovén részének a szerkesztője volt. Több szerzővel közösen 1850-53 között megjelentette a német-szlovén jogi-politikai terminológiai szótárt *Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreich - Deutsch, kroatische, serbische und slovenische, Separat- Ausgabe* címmel. Cigale az első olyan szlovén szótáríró volt, aki nem elégedett meg a szótárak másolásával, azok anyagát nagy nyelvi tudásával megrostálta és az idegen elemeket kiszűrte. A szótárírást ő helyezte tudományos alapokra és szótárában elsőként törekedett arra, hogy megbízható szlovén szókinccset örökítsen át.

A szlovén lexikográfia legnagyobb teljesítményei között tartjuk számon Maks Pleteršnik (1840-1923) kétkötetes szlovén-német szótárát, a *Slovensko-nemški slovar*-t, amely 1894-es és 1895-ös évszámmal jelent meg közel 1900 oldalon. Szinte napjainkig alapműnek számít. Kétnyelvűsége ellenére kialakította a normatív szlovén nyelvet. A szlovén nyelv megállapodott és modern voltának kétségtelen bizonyítéka.

Az egynyelvű szótárak sorát Joža Glonar (1885-1946) 1936-ban megjelent szótára, a *Slovar slovenskega jezika* (A szlovén nyelv szótára) nyitja meg. Az egynyelvű szlovén nagyszótár igénye ekkortól kezdi komolyabban is foglalkoztatni a szlovén lexikográfusokat.

A *Slovar slovenskega knjižnega jezika I-V*. (SSKJ) (A szlovén irodalmi nyelv szótára, 1970-1991) egynyelvű középszótár, az öt kötetben közel 110.000 szócikk található. A szótár felöleli a mai szlovén irodalmi nyelv szókinccsét, amely magába foglalja az irodalmi nyelv legfontosabb elemeit: a szépirodalom, tudomány, publicisztika, zurnalisztika nyelvét, a köznyelv, szaknyelv, zsargon és tájnyelv szókészletét.

ETIMOLÓGIAI SZÓTÁRAK

Marko Pohlin híres nyelvtenán és háromnyelvű szótárán kívül 1792-ben Bécsben kiadta az első szlovén és egyben első szláv etimológia szótárt, a *Glossarium slavicum*-ot. A mű népszerűségéről árulkodik, hogy egy éven belül megjelent a második kiadása is. Pohlin etimológiai szótárában a szlovén és szláv szavak mellé megfelelő germán, latin és görög, sőt magyar és héber alakokat is keresett.

Említésre méltó Urban Jarnik (1784-1844) *Vesuch eines Etymologikons der slowenischen Mundart in Inner-Österreich* (Klagenfurt 1832) című műve. Jarnik szótárába több mint 20.000 szlovén szót vett fel. Az első olyan szintézisnek számít, amelyben az etimológia már tartalmazza a tudományos kutatások első eredményeit. Ezek azután a 19. században kristályosodnak ki, s belőlük fejlődik ki a tudományos etimológia.

Fran Miklošičsal (1813-1891) új korszak kezdődött az etimológiában. 1845-ben megjelent az egyházi szláv nyelv első etimológiai szótára, a *Radices linguae slavicae veteris dialecti*, amelyben 120 oldalon 2000 szót jelentetett meg az egyes egyházi szláv szövegekből, közölte azok korabeli szláv alakját, továbbá óindiai, litván, latin és gót etimológiai párhuzamokat vont. 1850-ben kiadta a *Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti*-t, amely a későbbi *Lexicon palaeslovenico-graeco-latinum* (1862-1865) előfutára volt. Miklošič legfontosabb feladatának azt tekintette, hogy a kibontakozó új nyelvtudomány számára minél pontosabb és megbízhatóbb adatokat közöljön a szláv nyelvekről. Munkái hosszú évtizedeken át szolgáltak forrásul az összehasonlító nyelvészet számára. Miklošič etimológusi tevékenysége az *Etymologisches Wörterbuch der slawischen Sprachen* (1886) című szótárában teljessé vált. Miklošič az első olyan szlovén etimológusok közé tartozik, aki az összehasonlító nyelvészet elveiből indult ki, hiszen a szlovén szókinccset is feldolgozta és egy szélesebb szláv és nem szláv kontextusba helyezte azt.

Az új szlovén etimológiai szótár elkészítését France Bezlaj (1910-1993) vállalta magára. Vezérelve az volt, hogy a szlovén lexikai anyagot szakszerűen kell előkészíteni és a jövő kutatói számára hozzáférhetővé tenni, hiszen minden szót nem lehet megnyugtató módon megmagyarázni. Etimológiai szótárai négy kötetben jelentek meg: *Etimološki slovar slovenskega jezika* (A szlovén nyelv etimológiai szótára, 1977-2005).

Marko Snoj 1997-ben *Slovenski etimološki slovar* (Szlovén etimológiai szótár) címmel adta ki egykötetes szlovén etimológiai szótárát. Művét akár olyan nyelvészeti kézikönyvnek is tekinthetjük, amelyet a nyelvészetben nem jártas érdeklődő is használni képes, megismerheti belőle a mai irodalmi szlovén szavak eredetét, régi jelentésüket. Az etimológia magyarázatok jellege népszerű-tudományos.

MURAVIDÉKI SZÓTÁRAK

Muravidék sajátos helyzete miatt a muravidéki szlovén nyelv az évszázadok során irodalmi nyelvvé fejlődött, saját egyházi és világi irodalommal rendelkezett. A gazdag irodalmi, publicisztikai tevékenység, a nyelvnek a kor követelményei szerinti fejlődése kapcsán felvetődött a szótárak iránti igény is. Az első kétnyelvű muravidéki szlovén-magyar szótárak a 18. század végén és a 19. század elején keletkeztek. Az első ilyen szótár az *ABC kni'sicza* (Ábécés könyvecske, 1790) című tankönyvben jelent meg, amely valójában Révai Miklós *ABC könyvecske a nemzeti iskoláknak hasznokra* című könyvének a fordítása volt. A tankönyvet Küzmics Miklós (1737-1804) fordította le, szerkesztette és a Budai Egyetemi Nyomda adta ki. A szlovén-magyar szótárocska a kétnyelvű tankönyv végén található és 215 címszót tartalmaz a mindennapi élet legalapvetőbb szavaiból.

1833-ban Grazban jelent meg Szalay Imre *Magyar Nyelvtudománya rövid oktatásokban a kezdő tanulók számára* muravidéki szlovén nyelvű fordítása. A nyelvtant Kossics József fordította le és jelentette meg *Kratki Navuk Vogrszkoga Jezika za Zacsetnike* címmel. A nyelvtan végéhez magyar-szlovén szótárt csatolt. A szótár 1500 szót tartalmaz és magyar betűkkel íródott. Muraszombatban 1919-ben megjelent Aleks Kardoš *Magyar-vend szótára*. A szerénynek mondható próbálkozások után 1922-ben Budapesten jelent meg Fliszár János *Magyar-vend szótár/Vogrszki-vendiski (vogrszkiszlovenszki, sztari szlovenszki) recsnik* szótára, amelyet 1942-ben újból kiadtak, 1943-ban pedig ugyancsak Budapesten megjelent a párja, a *Vend-magyar szótár/Vendiski-vogrszki (vogrszko-szlovenszki, sztaro-szlovenszki) recsnik*. Fliszár mindkét kéziratban maradt szótárát ma az Országos Széchenyi Könyvtár őrzi.

SZLOVÉN-MAGYAR, MAGYAR-SZLOVÉN SZÓTÁRAK

A szerteágazó magyar-szlovén kapcsolatok ellenére a szótártermés igazán szerénynek mondható. Az első magyar-szlovén szótár, a *Madžarsko-slovenski slovar* (Magyar-szlovén szótár, 1961) szerzője Franc Šebjanič volt. 1966-ban *Madžarski za popotno rabo* (Magyar úti szótár) címmel úti zsebszótárt is megjelentetett, majd ezt követte a szótár szlovén-magyar párja, a *Slovensko-madžarski slovar* (Szlovén-magyar szótár, 1969). A kisszótárak terjedelme és tartalma a felhasználók mindennapos szűk körű kommunikációját volt hivatott szolgálni. Több mint egy évtized után a budapesti Tankönyvkiadó és a ljubljana Državna založba közös kiadásában megjelent Jože Hradil szótára, a *Madžarsko-slovenski slovar* (1982). A szótár kb. 25.000 címszót és mintegy 18.000 szókapcsolatot tartalmaz, célja az iskolai tanulás speciális igényeinek kielégítése volt. 1995-ben Ljubljánában látott napvilágot Elizabeta Bernjak szótára, a *Madžarsko-slovenski, Slovensko-madžarski slovar* (1995), ezt követte Jože Hradil *Szlovén-magyar szótára* (1996) és *Madžarsko-slovenski slovar*-ja (1998). Mindhárom középszótárnak számít és megpróbálja eligazítani a felhasználót a két nyelv alkalmazásában. Magyar-szlovén lexikográfia vonatkozásban mindenképpen úttörőmunkának számít Mukics

Ferenc *Magyar-szlovén frazeológiai szótára* (1993), amelyben közel 22.000 magyar frazeológiai egység szlovén megfelelőjét találjuk.

EGYÉB SZÓTÁRAK

A 20. századi szlovén lexikográfia a szlovén nyelv irodalmi nyelvének szótárán kívül számos egyéb fontos szótárt is fel tud mutatni. Az irodalmi nyelv szótára alapján elkészült a szóvégmutato szótár, az *Odzadnji slovar slovenskega jezika* (A szlovén nyelv szóvégmutato szótára, 1996). Elkészült a szlovén helységnév szótár is, a *Slovenska krajevna imena* (1985) (Szlovén helységnév szótár). Egyéni kezdeményezésre jött létre Irena Stramljič Breznik szócsalád-szótárának - tulajdonképpen a késő középkori nomenclatorok modernizált továbbfejlesztése - mutatófüzet, a *Besednodružinski slovar slovenskega jezika* (A szlovén nyelv szócsalád szótára, 2004). Nagyon jó eredményeket tud felmutatni a nyelvjárási szótárírás is. Gondos és alapos munkának tekinthető Peter Weis *Slovar govorov Zadrečke doline med Gornjim gradom in Nazarjami (A-H)* (A Gornji grad és Nazarje közötti Dretavölgy nyelvjárásainak szótára, 1998) című műve. A muravidéki Belatinc nevű település szóanyagát mutatja be Franc Novak és Vilko Novak *Slovar beltinskega prekmurskega govora* (1996) című szótára. A határon túli szlovének körében is több jelentős nyelvjárási szótár jelent meg, így Francek Mukič *Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar* (Rábavidéki-irodalmi szlovén-magyar szótár, 2005) című munkája.

A MODERN SZLOVÉN IRODALMI NYELV

A SZLOVÉN ÁBÉCÉ

	megjegyzések	IPA
A a	rövid vagy hosszú á	a vagy a:
B b		
C c		
Č č	cs	
D d		
E e	hosszú é, rövid vagy hosszú e	ɛ vagy ε: vagy e vagy ə
F f		
G g		
H h		
I i	i vagy í	i vagy i:
J j		
K k		
L l	l vagy u	l vagy ɫ
M m		
N n		
O o	hosszú o, rövid vagy hosszú a	o: vagy ɔ vagy ɔ:
P p		
R r		r vagy ər
S s	sz	s
Š š	s	ʃ
T t		
U u	u vagy ú	u vagy u:
V v	v	v vagy ɥ vagy w vagy ɰ
Z z		
Ž ž	zs	ʒ

L betű kiejtése:

l-ként:

– magánhangzók előtt mindig *l*, pl. *lev* 'oroszlán'

– mássalhangzók előtt vagy a szó végén:

– *-la* vagy *-lo* végződésű főnevek többes szám genitivusban, pl. *šola* 'iskola' – *šol*, *kosilo* 'ebéd' – *kosil*

– *-la* vagy *-lo* végződésű főnevekből származó szavak esetén, pl. *šolski* 'iskolai', *kosilce* 'kis ebéd'

– *-mi* végződése előtt többes szám instrumentálisban, pl. *z živalmi* 'állatokkal'

– irodalmi kifejezésekben, idegen szavakban és nevekben, pl. *glagol* 'ige', *spol* 'nem', *vokal*, *hotel*, *alkohol*, *kultura*, *Pavel*, *Vilko*

ɫ-ként általában mássalhangzók előtt vagy a szó végén ejtjük:

– az egyes számú hímnemű *l*-el végző melléknévi igenévnél és az egyes számú hímnemű *əl*-el végző melléknévnél mindig *ɫ*-t ejtünk, pl. *delal* (< delati 'dolgozni'), *spal* (< spati 'aludni'), *jedel* (< jesti 'enni'); *topel* 'meleg', *mrzel* 'hideg', *okrogel* 'kerék'

– *ou* kapcsolatban ugyanahhoz a morféma-hoz tartozó mássalhangzó vagy szó vége előtt általában *u*-t ejtünk, pl. *žolna* 'harkály', *molčati* 'hallgatni', *poln* 'teli'

– személyt jelentő igei képzőkben (*-lc-*, *-lk-*, *-lsk-*, *-lsv-*) általában *u*-t ejtünk, pl. *gledalci* 'nézők', *gledalka* 'néző nő', *gledalski* 'nézői', *gledalstvo* 'nézők, néző közönség'

– hímnemű főnevek és melléknevek nominatívusi alakjában (és accusatívusi alakban is, ha ez megegyezik a nominatívussal), pl. *kol* 'karó', *vol* 'ökör', *bel* 'fehér'

R betű kiejtése

A szó elején mássalhangzó előtt vagy két mássalhangzó között *ər* (pl. *rdeč* 'piros', *smrt* 'halál', *vrt* 'kert'), különben *r*.

V betű kiejtése

A V betűt *v*, *u*, *w* vagy *m*-ként ejtjük ki. (ld. Szonoránsok c. fejezetet!).

A HANGRENDSZER

A mai szlovén irodalmi nyelv hangtani rendszere 8 magánhangzó- és 21 mássalhangzó fonémából áll.

Magánhangzók

A kiejtés helye szerint a szlovén irodalmi nyelvben a következő háromszöget látjuk (IPA átírással):

magasan	i		u
	e	o	
elől	ə		hátul
	ɛ	ɔ	
alacsonyan	a		

IPA jelek és magyar nyelvi megfelelőjük:

IPA	magyar abc
i	i
e	é
ɛ	e
ə	–
a	á
ɔ	a
o	o
u	u

Az (IPA szerinti jelöléssel) /e/ és /o/ magánhangzók csak hangsúlyos helyzetben fordulhatnak elő, és mindig hosszúak; a sva (ə) mindig rövid; a többi magánhangzó hangsúlyos helyzetben lehet hosszú vagy rövid, a hangsúlytalan magánhangzók mindig rövidek.

Mássalhangzók

A szlovén mássalhangzó-rendszer 6 szonoráns és 15 obstruens fonémából áll.

Szonoránsok

A szonoráns fonémák a következők: *m, n, l, j, r* és *v*.

A /*v*/ fonémának négy allofónja van:

- ugyanazon szóhoz tartozó magánhangzó előtt [*v*] (pl. *volk* 'farkas');
- szóvégen magánhangzó után vagy ugyanazon szóhoz tartozó mássalhangzó előtt [*u*] (pl. *lev* 'oroszlán', *ovca* 'birka') – [*u*]-t *l* betűvel is írjuk;
- szó elején ill. mássalhangzó után, ha ugyanazon szóhoz tartozó zöngés mássalhangzó követi [*w*] (pl. *vzdih* 'sóhaj', *odvzeti* 'elvenni');
- valamint szó elején illetve mássalhangzó után, ha ugyanazon szóhoz tartozó zöngétlen mássalhangzó követi [*M*] (pl. *vseeno* 'mindegy', *predvsem* 'elsősorban').

A *lj*, ill. *nj* kapcsolatok kiejtése szóvégen vagy mássalhangzó előtt vagy [*l*], ill. [*n*] (amelyek kissé megnyújtva is ejthetők), vagy pedig palatalizált [*l'*] ill. [*n'*] (pl. *polj*, *poljski* 'mező /Gen.Pl./, mezei', *konj*, *konjski* 'ló, ló- /mn./'); magánhangzó előtti helyzetben pedig [*l+j*], ill. [*n+j*] hangkapcsolatokként ejtendők (pl. *konja* /Nom.Dual./ 'két ló', *polja* 'mezők').

Obstruensek

Az obstruens fonémapárok (azoknál a betűknél, amelyek kiejtése eltér a magyartól, a zárójelben található a hang IPA jele és a magyar megfelelője):

zöngések zöngétlenek

p	b
f	
t	d
c	
s (s, sz)	z
č (tʃ, cs)	dž (dʒ, dzs)
š (ʃ, s)	ž (ʒ, zs)
k	g
h	

A zöngés mássalhangzók (obstruensek) (*b d z dž ž g*) a szó végén zöngétlenednek (pl. *žaba* 'béka', Gen.Pl.: *žab*, ejtsd: [žap]).

Szótag

A szótag szerkezete a szlovénban a következő: obstruens + szonoráns + magánhangzó + szonoráns + obstruens; ezek közül a magánhangzó kötelező szótagalkotó elem, a többi választható. Az obstruensekből és a szonoránsokból több is követheti egymást. A lehetséges mássalhangzókapcsolatok száma jóval több, mint a magyarban (pl. *stvar* 'dolog').

Hangsúly

A szlovén kétféle hangsúlyt ismer: erősségi és zenei hangsúlyt. Zenei hangsúly (a hangmagasság a hang kiejtése közben változik) csak egyes nyelvjárásokban létezik (amelyek között azonban központi nyelvjárások is vannak); az irodalmi kiejtésben nem kötelező. Az irodalmi nyelvben háromféle zenei hangsúly létezik: az eső (circumflex) hangsúlyú hangok kétfélék: rövidek vagy hosszúak lehetnek, az emelkedő (akut) hangsúlyúak csak hosszúak. A hangsúly helye szabad.

Diakritikus jelek

A szlovén nyelvben a diakritikus jeleknek egy közös funkciójuk van: mindig a hangsúly helyét jelezzik.

Erősségi hangsúly

A szlovén nyelvészetben hagyományosan használt diakritikus jelek és ezek szlovén nevei a következők:

- ´ ostrivec – 'éles'
- ` krativec – 'rövid'
- ^ strešica – 'háztető'

A hangsúly jelzésén kívül a diakritikus jeleknek tulajdonképpen két funkciójuk van: *a*, *i*, *u* betű esetén a magánhangzó hosszúságát jelzik, *e* és *o* betű esetén pedig azt is, hogy melyik fonémáról van szó: az *á*, *í* és *ú* hosszú, az *à*, *ì* és *ù* rövid; az *é* [IPA transzkripcióban] az */e/* fonémát az *ó* pedig a */o/* fonémát jelzi, az *ê* és *è* a hosszú illetve rövid */ɛ/* fonémát, az *ô* és *ò* pedig a hosszú illetve rövid */ɔ/* fonémát.

Ha az *ər* hangsúlyos, akkor ezt *ř*-rel jelöljük, pl. *vřt* 'kert', *přt* 'terítő', *smřt* 'halál'.

Zenei hangsúly

A szlovén nyelvészetben hagyományosan használt diakritikus jelek a következők:

- ˆ circumflex
- ´ akut
- ` brevis

A circumflex hosszú, ereszkedő hangot jelez, az akut hosszú emelkedőt, a brevis rövid emelkedőt. Az *e* betű alatti pont az */e/* fonémát jelzi, az *o* esetében pedig az */o/*-t, pl. *ô*, *ó*, *ê*, *é*; az */ɛ/* és */ɔ/* fonémáknak nincs külön jelük, pl. *ô*, *ó*, *ê*, *é*.

ALAKTAN

A szlovénban megőrződött a három nyelvtani nem és a három szám (egyes, kettes, többes azaz singularis, dualis, pluralis). A szlovén névszóragozásnak hat esete van, az egykori vocativust felváltotta a nominativus.

Az esetek szlovén nevei (hagyományos sorrendben, latin nevükkel a zárójelben):

1. imenoválnik (nominativus)
2. rodílnik (genitivus)
3. dajálnik (dativus)
4. tožílnik (accusativus)
5. méstnik (locativus)
6. oródnik (instrumentalis)

FŐNÉV

Főnévragozás

A szlovén főnévnek négyféle ragozása van: egy hímnemű és egy semlegesnemű illetve két nőnemű.

Minden ragozásban a kettes szám genitivusa és locativusa egybeesik a többes szám megfelelő eseteinek alakjával, dativusa pedig egybeesik az instrumentalis-szal.

A következőkben, ha a ragozási példánál két alakot adunk meg, és nem jelöljük külön, az egyes szám nominativust és genitivust értjük rajta.

Hímnem

Ebbe a ragozásba azok a főnevek tartoznak, amelyek egyes szám nominativusban $-\emptyset$, genitivusban pedig $-a$ végződést kapnak.

Egyes szám

nom.	nečák	vlák	ôče	bifé	profésor	sín	stríc
	'unokaöcs'	'vonat'	'apa'	'büfé'	'professzor'	'fia'	'nagybátya'
gen.	nečáka	vláka	očéta	biféja	profésorja	sína/sinú	stríca
dat.	nečáku	vláku	očétu	biféju	profésorju	sín	strícu
acc.	nečáka	vlák	očéta	bifé	profésorja	sín	stríca
loc.	nečáku	vláku	očétu	biféju	profésorju	sín	strícu
instr.	nečákom	vlákom	očétom	biféjem	profésorjem	sín	strícem

Kettes szám

nom.	nečáka	vláka	očéta	biféja	profésorja	sína/sinóva	stríca
gen.	nečákov	vlákov	očétov	biféjev	profésorjev	sinóv	strícev
dat.	nečákoma	vlákoma	očétoma	biféjema	profésorjema	sínoma/sinóvoma	strícema
acc.	nečáka	vláka	očéta	biféja	profésorja	sína/sinóva	stríca
loc.	nečákih	vlákih	očétih	biféjih	profésorjih	sínih/sinóvih	strícih
instr.	nečákoma	vlákoma	očétoma	biféji	profésorjema	sínoma/sinóvoma	strícema

Többes szám

nom.	nečáki	vláki	očéti/ očétje	biféji	profésorji	sinóvi	stríci
gen.	nečákov	vlákov	očétov	biféjev	profésorjev	sinóv	strícev
dat.	nečákom	vlákom	očétom	biféjem	profésorjem	sinóvom	strícem
acc.	nečáke	vláke	očéte	biféje	profésorje	sinóve	stríce
loc.	nečákih	vlákih	očétih	biféjih	profésorjih	sinóvih	strícih
instr.	nečáki	vláki	očéti	biféji	profésorji	sinóvi	stríci

– A hímnemű főnévragozás egyes számban megkülönbözteti az élő és élettelen jelentő főneveket. Az előbbieknél az accusativus végződése *–a* (pl. *nečák*), az utóbbiaknál *–ø* (pl. *vlák*).

– Ha a szótó magánhangzóra végződik, az *e*-re végződő nem idegen eredetű szavak esetén (kivéve, ha *–ø* ragot kapnak) a szótó utáni *t* (pl. *ôče očéta* 'apa'), más esetekben pedig *j* toldódik be, pl. *abonmá abonmája* 'bérlet', *bifé biféja* 'büfé', *Fránci Fráncija*, *táksi táksija*, *metró metrója*, *tabú tabúja*. (Ha az utolsó magánhangzó nem a szótó része, a ragozás olyan, mint a *nečák* és *vlák* esetében, pl. *Márko Márka*, *ávto ávta*, *finále finála*.)

– Ha egy többszótagú szótó *r*-re végződik, a végződés elé általában betoldunk egy *–j*-t, pl. *profésor profésorja*; kivételek az olyan kétszótagú szavak, amelyekben az *r* előtt *ə* áll (pl. *Péter Pétra*) és néhány más szó is, pl. *šôtor* 'sátor', *séver* 'észak'. Néhány egyszótagú főnév esetén is történik *j*-betoldás, pl. *cár cárja*.

– Sok egyes szám nominativusban egyszótagú főnév többes számú és (opcionálisan) kettes számú szótóvébe betoldódik egy *–ov–*, pl. *sín sína/sinôva sinôvi* (Nom.Sing., Nom.Dual, Nom.Pl.).

– Egyes főneveknek Gen.Sing. végződése *–a* mellett *–ú* is lehet, pl. *sín sinú*, *grád gradú* 'vár'.

– Ha a szótó *c*, *č*, *ž*, *š*, *j*-re végződik, az esetragokban lévő *o*-ból *e* lesz, pl. : *s stricem* (Instr.Sg.), *strícema* (Dat.Dual.), *strícem* (Dat.Pl.).

– Az *a*-ra végződő férfiakat jelölő hímnemű főneveket (pl. *koléga* 'kolléga') kétféleképpen lehet ragozni: hímnemű főnévként (a *nečák* minta szerint) vagy pedig nőnemű főnévként (a *mačka* minta szerint).

– A szótó utolsó vagy egyetlen szótagjában az *ə* általában kiesik, pl. *pes psa*, *dédek dédka*, *kámen kámna*; kivételt képeznek a nehezen kiejthető mássalhangzócsoportok, pl. *jézdec jézdeca*.

– Néhány főnévnek többes szám nominativusban *–i* végződés mellett *–je* végződése is van, pl. *očéti/očétje* 'apák', *študěnti/študěntje* 'diákok', *bráti/brátje* 'testvérek'. A *nečák/vlák* mintától többes számban jelentősen eltér a következő főnevek ragozása: *možjé* 'férj Nom.Pl.', *lasjé* 'haj Nom.Pl.', *zobjé* 'fog Nom.Pl.'.

nom.	možjé
gen.	móž
dat.	možém
acc.	možé
loc.	možéh
instr.	možmí

Nőnem

Az első nőnemű ragozás

Ebben a ragozásban azok a főnevek vannak, amelyek egyes szám nominativusban *-a-ra*, genitivusban pedig *-e-re* végződnek.

Egyes szám

nom.	máčka	búkev	máti	gospá
	'macska'	'bükkfa'	'anya'	'asszony'
gen.	máčke	búkve	mátere	gospé
dat.	máčki	búkvi	máteri	gospé
acc.	máčko	búkev	máter	gospó
loc.	máčki	búkvi	máteri	gospé
instr.	máčko	búkvijo	máterjo	gospó

Kettes szám

nom.	máčki	búkvi	máteri	gospé
gen.	máčk	búkev	máter	gospá
dat.	máčkama	búkvama	máterama	gospéma
acc.	máčki	búkvi	máteri	gospé
loc.	máčkah	búkvah	máterah	gospéh
instr.	máčkama	búkvama	máterama	gospéma

Többes szám

nom.	máčke	búkve	mátere	gospé
gen.	máčk	búkev	máter	gospá
dat.	máčkam	búkvam	máteram	gospém
acc.	máčke	búkve	mátere	gospé
loc.	máčkah	búkvah	máterah	gospéh
instr.	máčkami	búkvami	máterami	gospémi

– Azoknál a főneveknél, amelyek egyes szám nominativusban *-ev-re* végződnek, az *ə* minden függő esetben kiesik (kivétel az egyes szám nominativus és accusativus, illetve a kettes és többes szám genitivus), pl: *búkev*.

– A *máti* és *hčí* főnév szótöve az egyes szám nominativus kivételével mindenütt *máter* és *hčér*.

– A *máti* és a *hčí* főnevek, illetve azok a főnevek, amelyek egyes szám nominativusban *-ev-re* végződnek, egyes szám accusativusban, *-ø* végződést kapnak (*máter*, *hčér*, *búkev*), egyes szám instrumentalisban a *mati* és a *hčí -jo* (*máterjo*, *hčérjo*), a többi *-ijo* (*búkvijo*) végződést kap.

– Ha a szótó végén egymás mellett áll egy obstruens és egy szonoráns, többes szám genitivusban a kettő közé betoldódik egy *ə*. Amennyiben a szonoráns *j*, egy *i* toldódik be, pl. *tékma tékem* 'verseny', *ládja ládij* 'hajó'.

– Ha a szótó két szonoránsra végződik és a második szonoráns *r*, *lj* vagy *nj*, többes szám genitivusban a kettő közé betoldódik egy *ə*, pl. *kámra kámer* 'szoba', *Trbóvlje Trbóvelj*.

– Ha a szótó *rj*-vel végződik, többes szám genitivusban a kettő közé betoldódik egy *i*, pl. *zárja zárij* 'hajnal/alkonypír'.

– Ha a szótő magánhangzóra végződik, többes szám genitivusban *j* végződést kap, pl. *Lívia Lívij*.

A második nőnemű ragozás

Ebbe a ragozásba azok a főnevek tartoznak, amelyek egyes szám nominativusban $-\emptyset$, genitivusban pedig $-i$ ragot kapnak.

Egyes szám

nom.	mladóst 'ifjúság'	ljubézen 'szerelem'	vás 'falu'	krí 'vér'
gen.	mladósti	ljubézni	vasí	krví
dat.	mladósti	ljubézni	vási	krví
acc.	mladóst	ljubézen	vás	krí
loc.	mladósti	ljubézni	vási	krví
instr.	mladóstjo	ljubéznijo	vásjo	krvjó

Kettes szám

nom.	mladósti	ljubézni	vási	krví
gen.	mladósti	ljubézni	vasí	krví
dat.	mladóst(i)ma	ljubéznima	vaséma	krvéma
acc.	mladósti	ljubézni	vási	krví
loc.	mladóstih	ljubéznih	vaséh	krvéh
instr.	mladóstmi	ljubéznimi	vasmí	krvmí

Többes szám

nom.	mladósti	ljubézni	vasí	krví
gen.	mladósti	ljubézni	vasí	krví
dat.	mladóstim	ljubéznim	vasém	kfvim
acc.	mladósti	ljubézni	vasí	krví
loc.	mladóstih	ljubéznih	vaséh	krvéh
instr.	mladóstmi	ljubéznimi	vasmí	krvmí

– Azok a főnevek, amelyek (egyes szám nominativus és accusativus kivételével) obstruensre és szonoránsra végződnek (pl. *ljubézen*), instrumentalisban és kettes szám dativusban $-ijo$, $-ima$, $-imi$ végződést kapnak, pl. *ljubéznijo*, *ljubéznima*, *ljubéznimi* (Instr.Sing., Dual, Pl.).

– Az egyszótagú tövek (kivételek pl: *ból* 'fájdalom', *nìt* 'cérna', *mìš* 'egér', *bít* 'lét', *smírt* 'halál') úgy ragozódnak, mint a *vás*. Kettes és többes szám dativusban és locativusban illetve kettes szám instrumentalisban (*i*)*ma*, $-ih$, $-im$ végzések helyett $-éma$, $-éh$, $-ém$ végződést kapnak. Így ragozódik a *krí* főnév is, amelynek az egyes szám nominativusa és accusativusa kivételével *krv-* a töve.

Semlegesnem

Ebbe a ragozásba azok a főnevek tartoznak, amelyek egyes szám nominativusban *-o-ra*, genitivusban pedig *-a-ra* végződnek.

Egyes szám

nom.	mésto	jájce	têle	imé	teló	uhó	okó
	'város'	'tojás'	'borjú'	'név'	'test'	'fül'	'szem'
gen.	mésta	jájca	teléta	iména	telésa	ušésa	očésa
dat.	méstu	jájcu	telétu	iménu	telésu	ušésu	očésu
acc.	mésto	jájce	têle	imé	teló	uhó	okó
loc.	méstu	jájcu	telétu	iménu	telésu	ušésu	očésu
instr.	méstom	jájcem	telétom	iménom	telésom	ušésom	očésom

Kettes szám

nom.	mésti	jájci	teléti	iméni	telési	ušési	očési
gen.	mést	jájca	telét	imén	telés	ušés	očí
dat.	méstoma	jájcima	telétoma	iménoma	telésoma	ušésoma	očéma
acc.	mésti	jájci	teléti	iméni	telési	ušési	očési
loc.	méstih	jájcih	telétih	iménih	telésih	ušésih	očésih
instr.	méstoma	jájcima	telétoma	iménoma	telésoma	ušésoma	očésoma

Többes szám

nom.	mésta	jájca	teléta	iména	telésa	ušésa	očí
gen.	mést	jájca	telét	imén	telés	ušés	očí
dat.	méstom	jájcem	telétom	iménom	telésom	ušésom	očém
acc.	mésta	jájca	teléta	iména	telésa	ušésa	očí
loc.	méstih	jájcih	telétih	iménih	telésih	ušésih	očéh
instr.	mésti	jájci	teléti	iméni	telési	ušési	očmí

Azoknál a főneveknél, amelyeknek a töve *c, č, ž, š, j*-re végződik, a ragokban szereplő *o* *e*-re változik: *-o, -oma, -om* helyett *-e, -ema, -em* (pl: *jájce*)

– Azok a főnevek, amelyek egyes szám nominativusban, $-\emptyset$ ragot kapnak, egyes számban minden más esetben (kivételek a nominativus és az accusativus) a következőkkel bővülnek:

– *-t-*, ha fiatal élőlényt jelent a szó (pl. *têle, déte* 'kisgyermek', *deklè* 'leány', *žrebè* 'csikó'),

– *-n-*, ha töve *-me*-re végződik (pl. *imé, vrême* 'időjárás', *plême* 'törzs', *séme* 'mag'),

– *-s-*, ha a betoldás esetén a tő végén levő *o* is megváltozik (*teló, koló* 'kerék', *drevó* 'fa')

– Az *uhó* főnévnek az egyes szám nominativusi és accusativusi eseteken kívül *ušěš-* a töve, az *okó* főnévnek egyes és kettes számban *očés-*, többes számban pedig az *očí* alakot látjuk, amely a második nőnemű ragozás szerint ragozódik.

– Ha a szótó obstruensre és szonoránsra végződik, többes szám genitivusban a kettő közé betoldódik egy *a*, pl. *kraljéstvo kraljéstev* 'királyság', *stêgno stêgen* 'comb'.

– Ha a szótó *-rj-*-re vagy *-vj-*-re végződik, többes szám genitivusban a kettő közé betoldódik egy *i*, pl. *mórje mórj* 'tenger', *gorôvje gorôvij* 'hegység'.

– Ha a szótó *-lj-*-re végződik, többes szám genitivusban a kettő közé betoldódik egy *i*, pl. *nasélje nasélj* 'település'.

SZEMÉLYES NÉVMÁSOK

A személyes névmásoknak három alakjuk van: hangsúlyos (pl. *mêne* 'Acc.Gen.Sg. engem'), hangsúlytalan (enklitikus – pl. *me* 'Acc.Gen.Sg. engem'), és prepozícióval összevont alak (pl. *a na* prepozícióval együtt: *náme* 'rám'). Azokban a névszóragozási esetekben, amelyek hangsúlyos és hangsúlytalan alakkal is rendelkeznek, a hangsúlyosat használjuk, ha a személyes névmásra esik a mondathangsúly, vagy ha prepozíció áll előtte. A *menój/tebój*, illetve *máno/tábo* ('Instr.Sg. velem, veled') alakpárok között csak stilisztikai különbség van – a *menój/tebój* választékosabb. Még kisebb a *náju/váju/njú* és *náma/váma/njíma* ('Loc.Dual nálunk, nálatok, náluk') közti különbség – az első változat valamennyivel helyesebbnek számít.

Egyes szám

1. személy

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.	<i>jàz</i>		
gen.	<i>mêne</i>	<i>me</i>	
dat.	<i>mêni</i>	<i>mi</i>	
acc.	<i>mêne</i>	<i>me</i>	– <i>me</i>
loc.	<i>mêni</i>		
instr.	<i>menój/máno</i>		

2. személy

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.	<i>tí</i>		
gen.	<i>têbe</i>	<i>te</i>	
dat.	<i>têbi</i>	<i>ti</i>	
acc.	<i>têbe</i>	<i>te</i>	– <i>te</i>
loc.	<i>têbi</i>		
instr.	<i>tebój/tábo</i>		

3. személy – hímnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.	<i>òn</i>		
gen.	<i>njêga</i>	<i>ga</i>	
dat.	<i>njêmu</i>	<i>mu</i>	
acc.	<i>njêga</i>	<i>ga</i>	– <i>nj</i>
loc.	<i>njêm</i>		
instr.	<i>njím</i>		

3. személy – nőnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.	ôna		
gen.	njé	je	
dat.	njèj/njì	ji	
acc.	njó	jo	–njo
loc.	njèj/njì		
instr.	njó		

3. személy – semlegesnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.	ôno		
gen.	njêga	ga	
dat.	njêmu	mu	
acc.	njêga	ga	–nj
loc.	njêm		
instr.	njím		

Kettes szám

1. személy – hímnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan
nom.	mídva	
gen.	náju	naju
dat.	náma	nama
acc.	náju	naju
loc.	náju/náma	
instr.	náma	

1. személy – nőnem és semlegesnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan
nom.	médve	
gen.	náju	naju
dat.	náma	nama
acc.	náju	naju
loc.	náju/náma	
instr.	náma	

2. személy – hímnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan
nom.	vídva	
gen.	váju	vaju
dat.	váma	vama
acc.	váju	vaju
loc.	váju/váma	
instr.	váma	

2. személy – nőnem és semlegesnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan
nom.	védve	
gen.	váju	vaju
dat.	váma	vama
acc.	váju	vaju
loc.	váju/váma	
instr.	váma	

3. személy – hímnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.	ônadva		
gen.	njíju	ju	
dat.	njíma	jima	
acc.	njíju	ju	–nju
loc.	njíju/njíma		
instr.	njíma		

3. személy – nőnem és semlegesnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.	ônidve		
gen.	njíju	ju	
dat.	njíma	jima	
acc.	njíju	ju	–nju
loc.	njíju/njíma		
instr.	njíma		

Többes szám

1. személy – hímnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan
nom.	mí	
gen.	nàs	nas
dat.	nàm	nam
acc.	nàs	nas
loc.	nàs	
instr.	námi	

1. személy – nőnem és semlegesnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan
nom.	mé	
gen.	nàs	nas
dat.	nàm	nam
acc.	nàs	nas
loc.	nàs	
instr.	námi	

2. személy – hímnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan
nom.	ví	
gen.	vàs	vas
dat.	vàm	vam
acc.	vàs	vas
loc.	vàs	
instr.	vámi	

2. személy – nőnem és semlegesnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan
nom.	vé	
gen.	vàs	vas
dat.	vàm	vam
acc.	vàs	vas
loc.	vàs	
instr.	vámi	

3. személy – hímnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.	ôni		
gen.	njih	jih	
dat.	njim	jim	
acc.	njih	jih	–nje
loc.	njih		
instr.	njími		

3. személy – nőnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.	ône		
gen.	njih	jih	
dat.	njim	jim	
acc.	njih	jih	–nje
loc.	njih		
instr.	njími		

3. személy – semlegesnem

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.	ôna		
gen.	njih	jih	
dat.	njim	jim	
acc.	njih	jih	–nje
loc.	njih		
instr.	njími		

Visszaható személyes névmás

A szlovén nyelvben a visszaható személyes névmásnak minden számban és személyben ugyanazok az alakjai, pl. *Poglej se v ogledalu* 'Nézd meg magad a tükörben', *Andrej se je pogledal v ogledalu* 'András megnézte magát a tükörben', *Pogledali smo se v ogledalu* 'Megnéztük magunkat a tükörben', *Pogledali so se v ogledalu* 'Megnézték magukat a tükörben'. A *sebój* illetve *sábo* ('Instr. magammal, magaddal stb.') alakpárok között csak stilisztikai különbség van – az első választékosabb.

	hangsúlyos	hangsúlytalan	prepozícióval összevont
nom.			
gen.	sêbe	se	
dat.	sêbi	si	
acc.	sêbe	se	–se
loc.	sêbi		
instr.	sebój/sábo		

MELLÉKNÉV

A szlovén melléknevek fajtái

A szlovén nyelvben a mellékneveket jelentésük szerint három csoportra osztjuk:

– minőséget jelölő melléknevek – a *kakšen* 'milyen' (pl. *lep razgled* 'szép kilátás', *mlad pes* 'fiatal kutya', *prijazen fant* 'kedves fiú') vagy *kolikšen* 'mekkora' (pl. *velika hiša* 'nagy ház', *majhen* 'kicsi gyermek', *ogromen hrib* 'hatalmas hegy') kérdésekre felelnek,

– fajtát jelölő melléknevek – a *kateri* 'melyik, milyen fajta' (pl. *gozdni sadeži* 'erdei gyümölcs', *ogrska salama* 'magyar szalámi', *lipov čaj* 'hársfa tea') kérdésre válaszolnak,

– birtokos melléknevek – a *čigav* 'kié', pl. *sosedov sin* 'a szomszéd fia', *očetova hiša* 'az apa/apám háza', *mamin stric* 'az anya/anyám nagybátya' kérdésre válaszol.

Határozott és határozatlan alak

A melléknév megkülönböztet határozott és határozatlan alakot, pl. *nov avto* 'új autó' – *novi avto* 'az új autó', *majhen avto* 'kis autó' – *mali avto* 'a kis autó'. Határozott melléknévi alakot kell használnunk, amikor egy főnév már ismert tulajdonságáról beszélünk, valamint amikor a melléknév az utána következő tárgy egy külön fajtáját jelöli (pl. *črni/beli kruh*), illetve mutató névmások után. Egyes mellékneveknek kettős alakjuk van (pl. *mlad mladi* 'fiatal', *gozden gozdni* 'erdei'), más mellékneveknek csak határozatlan (pl. *očetov klobuk* 'apa/apám kalapja', *mamin sin* 'anya fia', *bukov furnir* 'bükk furnér'), vagy csak határozott alakja van (pl. *slovenski jezik* 'szlovén nyelv', *telečji zrezek* 'borjúszelet', *lepši jutri* 'szebb holnap'). A különbséget a hímnemben az egyes szám nominatívusi illetve accusatívusi (ha ez azonos a nominatívussal), az *—i* végződés fejezi ki (pl. *lep* 'szép' *lepi*), más esetekben csak ritka mellékneveknél észrevehető, pl. *vêlik* *véliki*, *velíka* *vélika*, *velíko* *véliko* ('nagy' hímnemben nőnemben, szemlegesnemben), *májhen máli*, *májhna mála*, *májhno málo* ('kicsi' hímnemben nőnemben, szemlegesnemben).

Vonatkozó accusativus

Ha az egyes számú hímnemű (vagy szemlegesnemű) melléknevet accusativusban főnévként használjuk, a végződése *—ega*, pl. *Kateri kruh boste, črnega ali belega?* 'Milyen kenyeret kér, feketét vagy fehéret?'

Melléknév ragozása

Egyes szám

	hímnem	nőnem	szemlegesnem
nom.	lóp/lépi 'szép'	lépa	lépo
gen.	lépega	lépe	lépega
dat.	lépemu	lépi	lépemu
acc.	lóp/lépi/lépega	lépo	lépo
loc.	lépem	lépi	lépem
instr.	lépim	lépo	lépim

Kettes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
nom.	lépa	lépi	lépi
gen.	lépih	lépih	lépih
dat.	lépima	lépima	lépima
acc.	lépa	lépi	lépi
loc.	lépih	lépih	lépih
instr.	lépima	lépima	lépima

Többes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
nom.	lépi	lépe	lépa
gen.	lépih	lépih	lépih
dat.	lépim	lépim	lépim
acc.	lépe	lépe	lépa
loc.	lépih	lépih	lépih
instr.	lépimi	lépimi	lépimi

Hímnem egyes szám nominativusban az első alak határozatlan, a második határozott, accusativusban pedig a *lép* alak határozatlan, a *lépi* határozott, és mindkettő élettelen jelöl, a *lépega*-t akkor használjuk, ha élőlényről van szó.

A semlegesnem alakjai csak egyes és többes szám nominativusban és accusativusban térnek el a hímnemtől minden számban. A semlegesnemű nominativus minden számban megegyezik az accusativus-szal.

A nőnem alakjai egyes számban megegyeznek az egyes számú nőnemű főnév (minta: *mačka*) alakjaival, kettes és többes számban pedig csak nominativusban és accusativusban térnek el a hímnemű melléknévi alakoktól. A nőnemű nominativus kettes és többes számban megegyezik az accusativus-szal.

Eltérések:

– Az *a* az utolsó szótagból kiesik, ha a szótó végén obstruens és szonoráns között áll (*topel toplu* 'meleg' hímnemű, nőnemű, semlegesnemű Nom.Sg.). Szintén gyakran kiesik, ha a szótó *n*-re vagy *k*-ra végződik (pl. *žalosten žalostna žalostno* 'szomorú' hímnemű, nőnemű, semlegesnemű Nom.Sg., *lahke lahka lahko* 'könnyű hímnemű, nőnemű, semlegesnemű Nom.Sg.').

– Semlegesnemben *c*, *č*, *ž*, *š*, *j* után *o* helyett *e* áll.

Fokozás

A fokozás képzővel vagy határozószóval történik.

Határozószóval fokozzuk a színeket jelentő (*rumen* 'sárga', *zelen* 'zöld'), és a melléknévi igenévből eredő melléknéveket (*vroč* 'forró', *kuhan* 'főtt főzött'), illetve azokat, amelyek nem különböztetnek meg határozott és határozatlan alakot, pl. *očetov*, *mamin*, *slovenski*, *telečji*. A fokozás pozitív (*bolj najbolj* 'jobban legjobban') és negatív (*manj najmanj* 'kevésbé legkevésbé') irányban is lehetséges.

Határozószavas fokozás

alapfok	bel 'fehér'	vroč 'forró'	vroč
középfok	bolj bel	bolj vroč	manj vroč
felsőfok	najbolj bel	najbolj vroč	najmanj vroč

Képzős fokozás

Ennél a fokozásnál a középfokot három képzővel képezhetjük:

–*ejši*: több szótagú vagy két mássalhangzóval végződő szótó esetén, pl. *prijazen prijaznejši* 'kedves', *čist čistejši* 'tisztá';

–*ji*: *č, ž, š* után; ezek a hangok leggyakrabban a *k, g, h* illetve *c, z, s* hangok megváltozásából származnak pl. *drag dražji* 'drága', *tih tišji* 'csendes', *visok višji* 'magas', *nizek nižji* 'alacsony' (azok a melléknevek, amelyeknek a töve –*ak, –ok, –ak* végződésű, általában e képző nélkül képzik középfokukat, pl. *visok višji* 'magas', *nizek nižji* 'alacsony');

–*ši*: ez a leggyakoribb képző, minden más esetben ezt használjuk, pl. *lep lepši* 'szép'.

Rengeteg a kivétel, pl. *dober boljši* 'jó', *star starejši* 'öreg/ídős', *majhen manjši* 'kis', *dolg daljši* 'hosszú', *velik večji* 'nagy'.

A felsőfokot úgy képezzük, hogy a középfokú szóalak elejéhez egy *naj*-tagot teszünk.

alsófok	prijazen	drag	lep	dober
középfok	prijaznejši	dražji	lepši	boljši
felsőfok	najprijaznejši	najdražji	najlepši	najboljši

SZÁMNEVEK

Tőszámnév

A tőszámnévek 1-től 4-ig nem szerint változnak; hímnem egyes számban az 'egy' megfelelője jelzői funkcióban *èn*, önállóan *èden* (mint a magyarban a *két* és a *kettő*). 20-tól 99-ig a számnévek a némettel egyező szerkezetűek: 21 = *ênaindvájset* 'egy meg húsz'. Amikor a tőszámnéveket szavakkal írjuk, 1-től 99-ig írjuk egy szóban, szintén egybe írjuk a százásokat, ezen kívül mindent külön szóban, pl. *trísto pétnajst milijárd ósemsto devétinrídeset milijónov štíristo pétinsédemdeset tísoč ósemsto tríindvájset* '315839475823'.

	hímnem	nőnem	semlegesnem
1	èn/èden	èna	èno
2	dvá	dvé	dvé
3	tríje	trí	trí
4	štírje	štíri	štíri
5	pét		
6	šést		
7	sédem		
8	ósem		
9	devét		
10	desét		
11	enájst		
12	dvánajst		
13	trínajst		

14	štrínajst		
15	pétnajst		
16	šéstnajst		
17	sédemnajst		
18	ósemnajst		
19	devétnajst		
20	dvájset		
21	ênaidvájset		
22	dváindvájset		
23	tríindvájset		
24	štríindvájset		
25	pétindvájset		
30	trídeset		
31	ênaintrídeset		
32	dváintrídeset		
33	tríntrídeset		
34	štríintrídeset		
35	pétintrídeset		
40	štírideset		
41	ênainštírideset		
42	dváinštírideset		
43	trínštírideset		
44	štríinštírideset		
45	pétinštírideset		
50	pétdeset		
60	šéstdeset		
70	sédemdeset		
80	ósemdeset		
90	devétdeset		
100	stó		
101	stó èn/stó êden	stó êna	stó êno
102	stó dvá	stó dvé	stó dvé
103	stó tríje	stó trí	stó trí
104	stó štríje	stó štrí	stó štrí
105	stó pét		
110	stó desét		
111	stó enájst		
120	stó dvájset		
200	dvésto		
201	dvésto èn/dvésto êden	dvesto êna	dvesto êno
300	trísto		
400	štíristo		
500	pétsto		
600	šéststo		
700	sédemsto		
800	ósemsto		
900	devétsto		
1000	tísoč		
2000	dvá tísoč		
3000	trí tísoč		

4000	štíri tísoč
5000	pét tísoč
10000	desét tísoč
100000	stó tísoč
200000	dvésto tísoč
1000000	milijón
2000000	dvá milijóna
3000000	tríje milijóni
4000000	štírje milijóni
5000000	pét milijónov
1000000000	milijárda
2000000000	dvé milijárdi
3000000000	trí milijárde
4000000000	štíri milijárde
5000000000	pét milijárd
300000000000	trísto milijárd

Tőszámnév ragozása

A tőszámnév (a melléknévhez hasonlóan) a főnévvel számban, nemben és esetben egyezik, kivéve azokat, amelyek 5-99-re vagy százasokra, ill. ezresekre végződnek – ezeknél a főnév alany- és tárgyesetben többes szám birtokos esetben áll, pl. *Tam je pet fantov, vidim pet fantov* 'Ott van öt fiú, öt fiút látok'.

A nem és eset jelölésére szolgáló számnévi végzések általában megegyeznek a melléknévi végzésekkel. Ez maradéktalanul érvényes az 1 értékét jelölő számnévre. A 2, 3, és 4 értéket jelölő számnéveknek külön végződésük van; az 5 értékét jelölő számnévvvel megegyezően ragozzuk az összes többit. A *sto* számnév a végződés előtt egy *-t-* hosszabítást kap.

	hímnem	nőnem	semlegesnem
nom.	èn/êden	êna	êno
gen.	ênega	êne	ênega
dat.	ênemu	êni	ênemu
acc.	èn/êden/ênega	êno	êno
loc.	ênem	êni	ênem
instr.	ênim	êno	ênim
nom.	dvá	dvé	dvé
gen.	dvéh	dvéh	dvéh
dat.	dvéma	dvéma	dvéma
acc.	dvá	dvé	dvé
loc.	dvéh	dvéh	dvéh
instr.	dvéma	dvéma	dvéma
nom.	tríje	trí	trí
gen.	tréh	tréh	tréh
dat.	trém	trém	trém
acc.	trí	trí	trí
loc.	tréh	tréh	tréh
instr.	trémi	trémi	trémi

nom.	štírje	štíri	štíri
gen.	štírih	štírih	štírih
dat.	štírim	štírim	štírim
acc.	štíri	štíri	štíri
loc.	štírih	štírih	štírih
instr.	štírimi	štírimi	štírimi

nom.	pét	pét	pét
gen.	pêtih	pêtih	pêtih
dat.	pêtim	pêtim	pêtim
acc.	pét	pét	pét
loc.	pêtih	pêtih	pêtih
instr.	pêtimi	pêtimi	pêtimi

nom.	stó
gen.	stôtih
dat.	stôtim
acc.	stó
loc.	stôtih
instr.	stôtimi

Sorszámnev

A sorszámnev (a melléknévhez hasonlóan) a főnévvel számban, nemben és esetben egyezik. A szlovén nyelvben is a számjegyekkel írt sorszámnevek után pontot teszünk. Betűírás esetében minden sorszámnevet egy szóban írunk, pl.

trístopétnajstmilijárdósemstodevétinrídesetmilijónovštíristopétinsédemdesettísočósemstotríin dvájseti '315839475823.'

	hímnem	nónem	semlegesnem
1.	prvi	prva	prvo
2.	drúgi	drúga	drúgo
3.	trétji	trétja	trétje
4.	čêtrti	čêtrta	čêtrto
5.	pêti	pêta	pêto
6.	šêsti	šêsta	šêsto
7.	sêdmi	sêdma	sêdmo
8.	ôsmi	ôsma	ôsmo
9.	devêti	devêta	devêto
10.	desêti	desêta	desêto
11.	enájsti	enájsta	enájsto
12.	dvánajsti	dvánajsta	dvánajsto
13.	trínajsti	trínajsta	trínajsto
14.	štírinajsti	štírinajsta	štírinajsto
15.	pétnajsti	pétnajsta	pétnajsto
16.	šéstnajsti	šéstnajsta	šéstnajsto
17.	sédemnajsti	sédemnajsta	sédemnajsto
18.	ósemnajsti	ósemnajsta	ósemnajsto

19.	devétnajsti	devétnajsta	devétnajsto
20.	dvájseti	dvájseta	dvájseto
21.	ênaidvájseti	ênaidvájseta	ênaidvájseto
100.	stôti	stôta	stôto
101.	stóprvi	stóprva	stóprvo
102.	stódrúgi	stódrúga	stódrúgo
103.	stótrétji	stótrétja	stótrétje
104.	stóčetrti	stóčetrtá	stóčetrtó
105.	stópêti	stópêta	stópêto
200.	dvéstoti	dvéstota	dvéstoto
300.	trístoti	trístota	trístoto
400.	štíristoti	štíristota	štíristoto
500.	pétstoti	pétstota	pétstoto
1000.	tísoči	tísoča	tísoče
1001.	tísočprvi	tísočprva	tísočprvo
1002.	tísočdrúgi	tísočdrúga	tísočdrúgo
1003.	tísočtrétji	tísočtrétja	tísočtrétje
1004.	tísoččetrti	tísoččetrtá	tísoččetrtó
1005.	tísočpêti	tísočpêta	tísočpêto
2000.	dvátísoči	dvátísoča	dvátísoče
1000000.	milijónti	milijóna	milijónto
1000001.	milijónprvi	milijónprva	milijónprvo
1000002.	milijóndrúgi	milijóndrúga	milijóndrúgo
1000003.	milijóntrétji	milijóntrétja	milijóntrétje
1000004.	milijónčetrti	milijónčetrtá	milijónčetrtó
1000005.	milijónpêti	milijónpêta	milijónpêto
2000000.	dvámilijónti	dvámilijóna	dvámilijónto
1000000000.	milijárdti	milijárdta	milijárdto
1000000001.	milijárdaprvvi	milijárdaprvva	milijárdaprvvo
1000000002.	milijárdadrúgi	milijárdadrúga	milijárdadrúgo
1000000003.	milijárdatrétji	milijárdatrétja	milijárdatrétje
1000000004.	milijárdačetrti	milijárdačetrtá	milijárdačetrtó
1000000005.	milijárdapêti	milijárdapêta	milijárdapêto
2000000000.	dvémilijárdti	dvémilijárdta	dvémilijárdto

Sorszámnev ragozása

A sorszámneveket a melléknevekkel megegyező módon ragozzuk.

Egyes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
nom.	prvi	prva	prvo
gen.	prvega	prve	prvega
dat.	prvemu	prvi	prvemu
acc.	prvi/prvega	prvo	prvo
loc.	prvem	prvi	prvem
instr.	prvim	prvo	prvim

Kettes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
nom.	přva	přvi	přvi
gen.	přvih	přvih	přvih
dat.	přvima	přvima	přvima
acc.	přva	přvi	přvi
loc.	přvih	přvih	přvih
instr.	přvima	přvima	přvima

Többes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
nom.	přvi	přve	přva
gen.	přvih	přvih	přvih
dat.	přvim	přvim	přvim
acc.	přve	přve	přva
loc.	přvih	přvih	přvih
instr.	přvimi	přvimi	přvimi

BIRTOKOS NÉVMÁS

A birtokos névmás megkülönböztet egy, kettő és ennél több birtokost. A *njêgov* alakot a hímnemű és semlegesnemű birtokosokra, a *njén* alakot a nőnemű birtokosokra használjuk.

	1 birtokos	2 birtokos	több birtokos
1. személy	mój	nájin	nàš
2. személy	tvój	vájin	vàš
3. személy	njêgov/njén	njún	njìhov

Birtokos névmás ragozása

A birtokos névmás (a melléknévhez hasonlóan) a főnévvel számban, nemben és esetben egyezik. A birtokos névmás számot, nemet és esetet jelölő végződése megegyeznek a melléknévi végzésekkel. Hímnem egyes szám tárgy esetben ugyanúgy megkülönböztet élő és élettelen.

Egyes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
nom.	mój	môja	môje
gen.	môjega	môje	môjega
dat.	môjemu	môji	môjemu
acc.	mój/môjega	môjo	môje
loc.	môjem	môji	môjem
instr.	môjim	môjo	môjim

Kettes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
nom.	môja	môji	môje
gen.	môjih	môjih	môjih
dat.	môjima	môjima	môjim
acc.	môja	môji	môje
loc.	môjih	môjih	môjih
instr.	môjima	môjima	môjimi

Többes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
nom.	môji	môje	môja
gen.	môjih	môjih	môjih
dat.	môjim	môjim	môjim
acc.	môje	môje	môja
loc.	môjih	môjih	môjih
instr.	môjimi	môjimi	môjimi

Visszaható birtokos névmás

A visszaható birtokos névmás az alanyra vonatkozó birtokviszonyt fejez ki. Egy ilyen névmás van (*svój*), amely (a melléknévhez hasonlóan) a főnévvel számban, nemben és esetben egyezik. Ragozása megegyezik a *mój* személyes névmáséval.

IGE

Személytelen igealakok

Főnévi igenév

A szlovén főnévi igenév *-ti-re* vagy (ritkábban) *-či-re* végződik, pl. *študirati* 'tanulni', *striči* 'vágni'.

Supinum

A szlovén nyelvben megőrződött a supinum is. Mozgást jelentő igék után főnévi igenév helyett használjuk. *T-re* vagy *č-re* végződik, pl. *študirat*, *strič*.

L-képzős melléknévi igenév

Az l-képzős melléknévi igenevet a múlt, régmúlt, jövő idő, feltételes mód képzésére használjuk. Az l-képzős melléknévi igenevet főnévi igenévből képezzük úgy, hogy annak végződését (*-ti* vagy *-či*) levágjuk, és a helyére egy *-l*-et és egy nemet és számot jelölő végződést illesztünk; e végzések megegyeznek a hímnemű, az első nőnemű és a semlegesnemű főnévi végzésekkel, pl: *študirati* 'tanulni' *študíral*, *délati* 'dolgozni' *délal*; ha a főnévi igenév mássalhangzó plusz *-ti-re* végződik, hímnem egyes számban a végső *-l* elé egy *ə* hangbetoldás kerül, amely a többi, személyraggal ellátott alakban nincs: *nesti* 'vinni' *nesel nesla*. Léteznek ennél bonyolultabb példák is, pl. a *striči* 'vágni' ige, amelyről

feltételezzük, hogy régebbi alakja a *strigti* volt, ezért l-képzős melléknévi igenévi alakja *strigel strigla*. Tökéletes kivétel az *iti* 'menni' *šel šla* ige.

študirati

hímnem nőnem semlegesnem

egyes szám	študíral	študírala	študíralo
kettes szám	študírala	študírali	študírali
többes szám	študírali	študírale	študírala

Ragozott igealakok

Az igeidők

Jelen idő

študirati

egyes szám kettes szám többes szám

1. személy	študíram	študírava	študíramo
2. személy	študíraš	študírata	študírate
3. személy	študíra	študírata	študírajo

jésti

egyes szám kettes szám többes szám

1. személy	jém	jéva	jémo
2. személy	jěš	jěsta	jěste
3. személy	jé	jěsta	jedó/jějo

biti

egyes szám kettes szám többes szám

1. személy	sèm	svà	smò
2. személy	sì	stà	stè
3. személy	jè	stà	sò

Múlt idő

Az ige múlt idejét az l-képzős melléknévi igenév megfelelő nemű/számú alakjával és a *biti* 'lenni' segédige jelen idejű alakjával képezzük (pl. *sèm délal* 'dolgoztam [hímnem]').

Egyes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
1. személy	sèm študíral	sèm študírala	sèm študíralo
2. személy	sì študíral	sì študírala	sì študíralo
3. személy	jè študíral	jè študírala	jè študíralo

Kettes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
1. személy	svà študírala	svà študírali	svà študírali
2. személy	stà študírala	stà študírali	stà študírali
3. személy	stà študírala	stà študírali	stà študírali

Többes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
1. személy	smò študírali	smò študírale	smò študírala
2. személy	stè študírali	stè študírale	stè študírala
3. személy	sò študírali	sò študírale	sò študírala

Régmúlt idő

A régmúlt (múlt idejű alak + a létige l-képzős melléknévi igeneve, pl. *sem bil delal*) az irodalmi nyelvben kifejezetten archaikus, él azonban egyes nyelvjárásokban.

Jövő idő

A jövő időt a létige jövő idejű alakjával és a főige l-képzős melléknévi igenevével képezzük (pl. *délal bóm* 'dolgozni fogok').

A létige jövő idejű alakjai

	hímnem	nőnem	semlegesnem
egyenes szám	bóm	bóva	bómo
kettes szám	bóš	bósta	bóste
többes szám	bó	bósta	bódo/bójo

Egyes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
1. személy	bóm študíral	bóm študírala	bóm študíralo
2. személy	bóš študíral	bóš študírala	bóš študíralo
3. személy	bó študíral	bó študírala	bó študíralo

Kettes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
1. személy	bóva študírala	bóva študírali	bóva študírali
2. személy	bósta študírala	bósta študírali	bósta študírali
3. személy	bósta študírala	bósta študírali	bósta študírali

Többes szám

	hímnem	nőnem	semlegesnem
1. személy	bómo študírali	bómo študírale	bómo študírala
2. személy	bóste študírali	bóste študírale	bóste študírala
3. személy	bódo/bójo študírali	bódo/bójo študírale	bódo/bójo študírala

Feltételes mód

A feltételes módot (jelen vagy múlt idő) a *bi* segédszóval és a főige I-képzős melléknévi igenevével képezzük (*bi délal* 'dolgoznék' ill. 'dolgoztam volna'); a múlt idejű feltételes mód (*bi bíl délal*) az irodalmi nyelvben ritka, egyes nyelvjárásokban azonban ma is élő alak.

Felszólító mód

A felszólító módot az ige jelen idejű tövéből képezzük oly módon, hogy egy *-i*-t vagy *-j*-t plusz végződést kapcsolunk hozzá. Velelnik tvorimo iz sedanjiške osnove, ki ji dodamo *-i* ali *-j* plus končnico. Az igéket a jelen idejű, esz. 1. személyű alakjuk alapján öt csoportra osztjuk:

1. študíram 'tanulok' – študíraj!
2. govorím 'beszélek' – govôri!
3. stanújem 'lakom' – stanúj!
4. razúmem 'értem' – razúmi!
5. jém 'eszem' – jéj!

Azok, az igék, amelyek jelen idő esz. 1. személyben *-ljem* vagy *-njem* végződést kapnak, felszólító módjukat *-i*-vel képezik, pl. *méljem* 'örölk' *mélji!*, *žánjem* 'aratok' *žánji!*

študírati

egyres szám kettes szám többes szám

1. személy –	študírajva!	študírajmo!
2. személy študíraj!	študírajta!	študírajte!
3. személy –	–	–

govoríti

egyres szám kettes szám többes szám

1. személy –	govôriva!	govôrimo!
2. személy govôri!	govôrita!	govôrite!
3. személy –	–	–

Igeszemlélet

A szlovén megkülönböztet folyamatos és befejezett szemléletű igéket. A folyamatosakból igekötővel képezhetünk befejezetteket (*nesem – prinesem* 'hozom – elhozom', *čakam – dočakam* 'várok – megérem'). A befejezettek közül pedig a tőképző (téma) megváltoztatásával képezhetünk folyamatosakat (*kihnem – kiham* 'tüszentek – tüszögök').

AJÁNLOTT IRODALOM

FERBEŽAR, Ina et al.: *Sporazumevalni prag za slovenščino*. Ljubljana, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, Ministrstvo RS za šolstvo, znanost in šport, 2004.

FODOR István (főszerk): *A világ nyelvei*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1999.

HERRITY, Peter: *Slovene: a comprehensive grammar*. London, New York, 2000.

LOGAR, Tine: *Slovenska narečja*. Ljubljana, 1975.

LOGAR, Tine: *Karta slovenskih narečij*. Ljubljana, 1983.

RAMOVŠ, FRAN: *Dialekti*. Ljubljana, 1935.

TOPORIŠIČ, Jože: *Slovenska slovnica*. Maribor, Obzorja, 2004.

TOPORIŠIČ, Jože: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana, Cankarjeva založba, 1992.